

Meerjarenprogramma 2025-2029

Rollend Meerjarenprogramma voor de Minaraad, periode 2025-2029

Datum van goedkeuring **23/01/2025**

Volgnummer 2025 | 002

Co-auteurs + e-mailadres Voor Klimaat- en Energiebeleid: Stefanie **Corens**, stefanie.corens@minaraad.be
Voor Circulaire Economie: Ine **Baetens**, ine.baetens@minaraad.be
Voor Omgevingsbeleid, deel lucht: Francis **Noyen**, francis.noyen@minaraad.be
Voor Biodiversiteits- en ecosysteembeleid: Kathleen **Quick**, kathleen.quick@minaraad.be
Voor Regulering en handhaving: Griet **Blomme**, griet.blomme@minaraad.be
Voor Omgevingsbeleid, deel water en ruimte:, Wim **Van Gils**, wim.van.gils@minaraad.be
Voor *Governance* van de transitie en algemene coördinatie, Jan **Verheeke**, jan.verheeke@minaraad.be

Inhoudstafel

Inhoudstafel	2
Procesbeschrijving.....	3
I. SAMENVATTING: PRIORITEITEN IN DE KOMENDE JAREN.....	4
Thema-overschrijdende prioriteiten.....	4
Regelgeving, <i>governance</i> en handhaving	4
Klimaat- en energie.....	4
Water en ruimte	5
Circulaire economie en Materialen	5
Lucht en Hinder.....	5
Biodiversiteit en ecosystemen.....	5
II. INHOUDELIJKE VOORUITZICHTEN EN PROGRAMMATIE.....	6
1. <i>Topics</i> , relevant voor meerdere werkgroepen	6
1.1. Vooruitzichten	6
1.2. Verwachte adviesvragen inzake transversale topics	9
1.3. Te ondernemen eigen initiatieven inzake transversale ontwikkelingen.....	10
2. <i>Governance</i> van Regulering en Handhaving.....	11
2.1. Vooruitzichten	11
2.2. Verwachte adviesvragen inzake <i>governance</i> van regulering en handhaving...	14
2.3. Te ondernemen eigen initiatieven	15
3. Klimaat- en energiebeleid.....	16
3.1. Vooruitzichten	16
3.2. Verwachte adviesvragen inzake klimaat en energie	20
3.3. Te ondernemen eigen initiatieven	22
4. Beleid inzake Circulaire economie en Materialen	22
4.1. Vooruitzichten	22
4.2. Verwachte adviesvragen inzake ‘circulaire economie & materialen’	26
4.3. te ondernemen initiatieven.....	26
5. Water- en Ruimtelijk Beleid.....	27
5.1. Vooruitzichten	27
5.2. Verwachte adviesvragen inzake ‘water & ruimte’	30
5.3. Te ondernemen eigen initiatieven	31
6. Lucht- en Hinderbeleid	32
6.1. Vooruitzichten	32
6.2. Verwachte adviesvragen inzake ‘lucht & hinder’	35
6.3. Te ondernemen eigen initiatieven	37
7. Biodiversiteits- en Ecosysteembeleid	37
7.1. Vooruitzichten	37
7.2. Verwachte adviesvragen inzake ‘biodiversiteit & ecosystemen’	40
7.3. Te ondernemen eigen initiatieven	42
Lijst met afkortingen	43
Bibliografie	45

Procesbeschrijving

Project op initiatief van:	Dagelijks Bestuur, 9 januari 2025
Rechtsgrond:	Bestuursdecreet, art. III.105
Projectdoel:	Basis vaststelling voor de prioriteitsbepaling in de komende jaren
Streefdatum:	23 januari 2025
Vergaderingen: soort + datum:	Het dagelijks bestuur behandelde dit programma op haar vergaderingen van 20 juni, 29 augustus, 3 oktober en 5 december 2024 en tenslotte 16 januari 2025. De Raad besprak ontwerpversies op 28 november en 19 december 2024 en keurde het goed op 23 januari 2025. Tussenin werden onderdelen van het programma besproken op de vergaderingen van de thematische werkgroepen.

Op grond van artikel III.105., van het Bestuursdecreet van 17 december 2018 dient de Minaraad *“zijn werkprogramma vast [te stellen] in overleg met de Vlaamse Regering”*.

Het huishoudelijk reglement van de Minaraad bepaalt dat het Dagelijks Bestuur de raadswerking strategisch aanstelt, *“onder meer via de opmaak van een meerjarig en/of jaarlijks ontwerpwerkprogramma en de organisatie van de interne voorbereidingsprocessen daartoe, evenals van het daartoe [...] te voeren overleg met de Vlaamse Regering.”* Dit overleg met regering en administratie vertrekt vanzelfsprekend bij het doornemen van de beleidsnota's en verwante documenten, evenals bij informele contacten met de beleidsmakers. Wat dit betreft heeft het secretariaat einde december de (lees-, overleg-, en verwerkings-) werkzaamheden afgesloten.

Het voorbereidingsproces voor dit meerjarenprogramma werd toegespitst op de selectie van eigen initiatieven: onderwerpen die alle (of vele) raadspartners aanbelangen en waarvan een succesvolle discussie voor die partners zowel als voor het beleid een win-win zou kunnen opleveren. Het moet gaan, zo gaf het Dagelijks Bestuur van de Minaraad mee, om *“clusters van problemen die voldoende concreet kunnen gemaakt worden, die een reële meerwaarde bevatten en waarvan de positiebepaling tussen de partners nog niet de vorm van een impasse aangenomen heeft. Door op dergelijke manier proactief te werken, en zonder al te grote tijdsdruk, kan de Raad vermijden om al te veel geconfronteerd te worden met adviesvraagdossiers waarin de kernbeslissingen reeds genomen zijn, en waarin reeds de contouren van de verliezers en winnaars herkenbaar zijn.”*

I. SAMENVATTING: PRIORITEITEN IN DE KOMENDE JAREN

Thema-overschrijdende prioriteiten

Proactief omgaan met Europees Beleid. In samenwerking met de EEAC (de Europese milieu- en duurzaamheidsraden) en met VLEVA (Vlaams Europees Verbindingsagentschap), wil de Minaraad zijn Europese *acquis* **doorlopend** verder uitbouwen, door middel van contactmomenten, hoorzittingen, briefings en adviezen.

Milieu en gezondheid. De Minaraad wil in de komende periode met kennisdocumenten ingaan op de samenhang tussen milieukwaliteitsnormering, zorgwekkende stoffen en de onderscheiden milieucapartimenten. Vanaf **2025** worden ook de diverse adviesvragen en eigen initiatieven die hiermee verband houden, vanuit dit perspectief benaderd.

De milieu- en natuuraspecten van landbouwbeleid. Ook in het omgevingsbeleid verwijst men naar de aankomende toekomstvisie op de landbouwsector 2030-2050: de relaties met natuur-, water-, lucht-, bodem-, en klimaatbeleid. De Minaraad wenst hier vanaf **2025** proactief toe bij te dragen door de organisatie van kennisdelingsmomenten die kunnen leiden tot kennisdocumenten.

Bodembeleid. Vanuit het streven naar een meer systemische benadering neemt het belang van geïntegreerd bodembeleid neemt toe. De Minaraad plant hierover een studiedag in **2026**. We werken aan kennisverwerving en bewaken de integratie in/met het LULUCF-actieplan, MAP, het stroomgebiedsbeheerplan, en de Natuurherstelverordening.

Inzichten uit de gedragsleer door-vertalen. Om te komen tot veranderingen in behoeftesystemen, kan het beleid niet voorbijgaan aan de gedragsaspecten ervan. De Minaraad zal daarom inzichten uit de gedragsleer bijeenbrengen en synthetiseren, en dit in eerste orde (vanaf **2026**) voor beleidsvraagstukken in het klimaat- en afvalbeleid.

Een effectieve gebiedsgerichte werking. Gebiedsgericht beleid is aan de orde bij aankomende adviesvragen rond adaptatiebeleid, landinrichting, het stroomgebiedsbeheerplan, het MAP, de waterschappen, de implementatie van de Natuurherstelwet, enz. De Minaraad zal de samenhang hiertussen in acht nemen, om ten laatste in **2029** concrete voorstellen te kunnen formuleren.

Regelgeving, governance en handhaving

Het handhavingsbeleid – *capacity, culture and quality*. De uitvoering van onderscheiden segmenten van het omgevingsbeleid staat of valt met de degelijkheid van de handhaving ervan. De Minaraad wil ingaan op het omgevingshandhavingsplan (**2025**), en via jaarlijkse thematische hoorzittingen werken in de richting van inzichten voor een effectieve en billijke handhaving.

“Van normstelling tot vergunningverlening”. De Minaraad wil de gehele legislatuur werken aan een beter inzicht en aan verbetervoorstellen in de keten tussen normstelling en vergunningverlening. We voorzien onder andere een hoorzitting over de Nederlandse Omgevingswet (**2025**), werken aan de (strategische) plan-milieueffectbeoordeling (**2026**) en de Modernisering van VLAREM (**2028**).

Klimaat- en energie

Renovatiebeleid in Vlaanderen. Op grond van de vernieuwde EBPD-richtlijn is er een bijstelling aan de orde van het beleid gericht op de renovatie van het gebouwenpatrimonium. De Minaraad publiceerde in oktober 2024 de reflectienota ‘Energietransitie Gebouwen in Vlaanderen’. Dit traject wordt verder gezet, via een hoorzitting werken we naar een advies in **2025**.

Visie en aanbevelingen groene industriële transitie. De industriële sector is zowel doorslaggevend bij als afhankelijk van een geslaagde klimaat- en energietransitie. Aansluitend bij de Klimaatsprong (2026) organiseren we hoorzittingen in functie van een toekomstvisie en beleidsaanbevelingen voor een ondersteunend beleid voor de industriële transitie in Vlaanderen.

Water en ruimte

Vierde Stroomgebiedsbeheerplan. In 2025 en 2026 zet de Minaraad in op kennisverwerving en visieontwikkeling in het proces naar de vierde stroomgebiedsbeheerplannen. Adviesvragen in 2025 (Blue Deal) en 2026 (ontwerpplannen) worden met prioriteit behandeld, met aandacht voor het opzetten van gebiedsgericht beleid. In 2027 maken we de balans op van de situatie.

Financiering Waterbeleid. In de afgelopen jaren bleek de financiering van het waterbeleid een sleutelfactor voor het welslagen van dat beleid. In 2025 organiseert de Minaraad een hoorzitting, en formuleert de Raad een visienota op eigen initiatief, in aanloop naar de aangekondigde herziening van het financieringssysteem. In 2028 bekijken we of een evaluatie mogelijk is.

Circulaire economie en Materialen

Door-vertalen van Europese ontwikkelingen. De Minaraad voorziet een reeks initiatieven gericht op kennisdeling en visievorming, met in 2025 een evenement over de uitvoering van de *Critical Raw Materials Act* (CRMA), specifieke aandacht voor de Vlaamse structuurvisie de diepe ondergrond, evenals een advies over bio-economie in 2026.

Lucht en Hinder

Naar een emissiebeleid voor de PAS. We volgen de ontwikkelingen inzake de Programmatische Aanpak Stikstofdepositie (bv. via een hoorzitting over de rapportage in 2025), en willen op het passende moment een conferentie organiseren over de resultaten van het interdisciplinair wetenschappelijk team dat vorm moet geven aan het voorgenomen emissiebeleid.

Herziening en doorwerking Luchtqualiteits- en herziening NEC richtlijn. We volgen de voortgangsrapportages bij het Luchtbeleidsplan op (hoorzitting 2025), maken een Briefing Nota over de aangekondigde herziening van de NEC-richtlijn (2026), en werken aan kennisopbouw rond het beleid inzake hout-stook-toestellen (2026).

Biodiversiteit en ecosystemen

Uitvoering van de Natuurherstelverordening. Na het advies over de natuurherstelwet (2024), plannen we kennisopbouw over het te ontwikkelen beleid in functie van de implementatie. Hierin past de behandeling van de adviesvraag over het IHD-beleid (2025), maar voorziet de Minaraad ook hoorzittingen inzake soorten en andere onderwerpen uit de Verordening (vanaf 2026).

Valorisatie van ecosystemen en ecosysteemdiensten. Het welslagen van natuurbeleid hangt ook af van het succesvol integreren van de economische functie hiervan. De Minaraad plant een studie inzake *Biodiversity credits* (2025), een *event* over verdienmodellen (2025) en studies inzake houtvoorraden (2026) en de rol van privaat bosbeheer (2027).

Herziening diverse aspecten van soortenbeleid. Beleidsmatig komt het soortenbeleid meer op de voorgrond: zowel soortenbescherming als soortenbeheer. De Minaraad behandelt deze ontwikkelingen naar aanleiding van de te verwachten adviesvragen, maar werkt eveneens **doorlopend** aan kennisopbouw via hoorzittingen en diverse kennisdocumenten.

II. INHOUDELIJKE VOORUITZICHTEN EN PROGRAMMATIE

1. *Topics*, relevant voor meerdere werkgroepen

1.1. Vooruitzichten

Aankomende globale ontwikkelingen

Het beleid waarover de Minaraad adviseert, ontwikkelt zich in een sterk veranderende globale context. Diverse uitdagingen – die op zich weliswaar al enige decennia aan de orde waren – zijn globaal in kracht toegenomen en haken op elkaar in: demografie, beschikbaarheid van hulpbronnen, klimaatverandering, technologische ontwikkeling, ordelijke wereldhandel en geopolitieke verschuivingen. Zoals commissievoorzitter von der Leyen verklaarde: we betreden een tijdperk van **geostrategische rivaliteit**, met een *'weaponization'* van alle soorten beleid, inclusief het energie- en klimaatbeleid. **De op regels gebaseerde internationale orde** is aan het uiteenrafelen en mondiale instellingen verliezen aan slagkracht.¹

In de zogenaamde *'Summit of the Future'* bevestigden de VN-lidstaten het voornemen om *"gedurfde, ambitieuze, versnelde, rechtvaardige en transformatieve acties te ondernemen om de doelstellingen uit de 2030 Agenda te bereiken en niemand achter te laten"*². Dit voornemen wordt in VN-verband verder opgevolgd tijdens de jaarlijkse opvolgevenementen, i.e. het *'High Level Political Forum'*³. Tegenover deze achtergrond maakt de UNEP haar volgende *Medium-Term Strategy* op, voor de periode 2026-2029. Het vormt de laatste strategieperiode in het licht van het bereiken van de doelstellingen van de 2030 Agenda voor duurzame ontwikkeling en daarbij horende duurzame ontwikkelingsdoelen (SDG's).⁴ Op het niveau van de Verenigde Naties vinden er ten andere nog steeds diverse concrete multilaterale ontwikkelingen plaats die verband houden met de domeinen 'regelgeving', 'klimaat', 'energie', 'materialen', 'water', 'vervuiling' en 'biodiversiteit'.

Aankomende transversale ontwikkelingen op het Europese niveau

Om als Minaraad rekening te kunnen houden met het aankomende Europese beleid, volstaat het om de *'Political Guidelines'* van de Europese Commissie door te nemen. Commissievoorzitter von der Leyen verklaarde op koers te willen blijven wat betreft de doelen van de Europese **Green Deal**, met name wat betreft de uitvoering van het daarmee ingestelde rechtskader. Tegelijk wordt er een nieuwe **Clean Industrial Deal** gelanceerd.⁵ Hieraan verbonden is de wil te komen tot een **budgettair beleid** met meer impact, i.e. door er particuliere en institutionele financiering mee te helpen genereren.⁶ Er wordt aldus een **'investeringscommissie'** beoogd, met maximalisatie van de hefboomwerking van publieke investeringen. Ook de Europese spaar- en investeringsunie moet privévermogen beter leiden richting **investerings in transitie**.⁷ Tevens zal er in de volgende meerjarenbegroting een aanzienlijke plaats ingeruimd worden voor **'just transition'**, wat gepaard

¹ EC (2024)c, p. 25.

² [Pact for the Future](#)

³ Er is een jaarlijks *High Level Political Forum* voor de opvolging onder de ECOSOC en elke 4 jaar een 'SDG Forum' onder de UNGA. Het eerstvolgende SDG Forum vindt september 2027 plaats.

⁴ UNEP (2021)

⁵ EC (2024)c, p. 8.

⁶ EC (2024)c, p. 29.

⁷ EC (2024)c, p. 11; Zie ook LETTA, E. (2024), p. 28.

zal gaan met een Europese strategie voor armoedebestrijding, en een aanpak van de huisvestingscrisis.⁸

Algemeen is er ook het voornemen tot meer **vereenvoudiging**: elke commissaris wordt gevraagd om het EU-*acquis* aan een stresstest te onderwerpen, met het oog op voorstellen tot vereenvoudiging, consolidatie of codificatie en ook om overlappingen en tegenstrijdigheden weg te werken.⁹ Aansluitend bij dit algemene kader vallen er ook enkele transversale initiatieven te noteren die verbonden zijn aan het domein van het klimaat- en/of milieubeleid. De Commissie zal verder inzetten op de **tussendoelen voor klimaat (2040)**, en dit *“in partnership with industry, social partners and all stakeholders”*. De vereenvoudiging van **vergunningverlening** en de uitbouw van de voor de energietransitie benodigde **infrastructuur** staan duidelijk voorop als doelen, evenals de **bevoorradingzekerheid** voor materialen en energie.¹⁰ Als laatste maar niet in het minste, worden er belangrijke accenten gelegd bij **voedselzekerheid, adaptatiebeleid** en **‘water resilience’**.¹¹

Aankomende Vlaamse ontwikkelingen

In het Vlaamse regeerakkoord 2024-2029 staat onder meer het **tegengaan van verkoking** voorop. Aan het Voorzitterscollege wordt opgedragen samen te doen werken aan de bredere doelstellingen van de Vlaamse Regering. Met beleidsdomeinoverschrijdende projecten zal men vorm geven aan duurzame ontwikkeling – projecten die dan door elke Vlaamse minister op eigen wijze dienen te worden vertaald naar het beleid in zijn of haar beleidsdomein.¹² Het regeerakkoord vermeldt diverse sector-overschrijdende thema’s die direct verbonden zijn aan het bereik van de Minaraad:

- **Klimaat- en energiebeleid:** *“Als [uit het jaarlijks voortgangsrapport] blijkt dat Vlaanderen niet op weg is om de [...] sectorale doelstellingen te realiseren, zal de coördinerende minister [...] de bevoegde vakministers uitnodigen om [...] bijkomende maatregelen voor te stellen [...]”*¹³
- **Gebiedsgericht beleid:** het belang van gebiedsgericht beleid lijkt toe te nemen. *“Geïntegreerde investeringsagenda’s en gebiedsontwikkeling zorgen voor efficiënte investeringen in infrastructuur, energie, grondstoffen, riolering, natuurherstel en het versterken van onze natuur.”*¹⁴ Ook de beleidsnota Omgeving kondigt op diverse plaatsen een sterkere focus aan op een gebiedsgerichte aanpak.¹⁵
- **Beleid gericht op klimaatadaptatie:** *“Met het Vlaamse klimaatadaptatieplan, dat we evalueren volgens de nieuwe noden en inzichten, maken we [...] onze infrastructuur, bebouwde omgeving, natuur en ons economische weefsel klaar voor klimaatverandering.”*¹⁶
- **Beleid inzake waterbeheer:** *“De middelen voor waterbeheersing bij de beleidsdomeinen Omgeving en Mobiliteit en Openbare Werken worden afgestemd in één domeinoverschrijdend doelgericht investeringsprogramma, gericht op het verhogen van de waterweerbaarheid.”*¹⁷

⁸ EC (2024)c, p. 18.

⁹ EC (2024)c, p. 7.

¹⁰ EC (2024)c, p. 8-9.

¹¹ EC (2024)c, p. 21-22.

¹² Vlaams Regeerakkoord, p. 9, p. 66, p. 93, p. 97, p.98. Beleidsnota Ondersteuning Vlaamse Regering, Rampenschade, Buitenlands Beleid, Ontwikkelingssamenwerking en Internationaal Ondernemen, p 36-37.

¹³ Vlaams Regeerakkoord, p. 55. Inmiddels is uit rapportage al gebleken dat die voorwaarde (= het niet op weg zijn om de sectorale klimaatdoelen te realiseren) feitelijk vervuld is.

¹⁴ Vlaams Regeerakkoord, p. 70.

¹⁵ Gebiedsgericht beleid in de beleidsnota Omgeving: p. 8 (algemeen), p. 32 (inzake adaptatiebeleid), p. 33 (interbestuurlijke samenwerking), p. 38 (effectieve inzet van publieke middelen), p. 49 (land- en bodemgebruik), p. 53 (natuurbeleid), p. 64 (luchtkwaliteitsbeleid), evenals p. 69 en 74 (waterbeleid) en p. 75-6 (mestbeleid).

¹⁶ Vlaams Regeerakkoord, p. 46.

¹⁷ Vlaams Regeerakkoord, p. 73.

- **Bodembeleid:** een entiteitoverschrijdend bodemplan wordt in het vooruitzicht gesteld, met onder andere de maatregelen inzake erosie.¹⁸ Bovendien: *“Het bodemsaneringsbeleid wordt gecentreerd bij [...] OVAM. [...] Bij de verschillende beleidsinitiatieven verhogen we de aandacht voor bodemaspecten.”*¹⁹
- **Milieugezondheidsbeleid:** het beleid inzake milieu en gezondheid komt op diverse plaatsen terug.²⁰ *“De beleidsdomeinoverschrijdende ZZS-hub wordt voortgezet.”*²¹ Ook de relatie tussen natuur en gezondheid komt in beeld.²²

Ook buiten het omgevingsbeleid worden er diverse sectoroverschrijdende initiatieven gelanceerd waarvan invloed kan verwacht worden op de slaagkansen van het omgevings- of klimaatbeleid. Bij het **Beleidsdomein Economie, Wetenschap en Innovatie** luidt het *“We starten een traject op om in alle beleidsdomeinen [...] op zoek te gaan naar welke regels vereenvoudigd of geschrapt kunnen worden. Dat [...] moet [...] eind 2025 resulteren in concrete vereenvoudigingsvoorstellen [...]”* en *“We zetten het Vlaamse Industrieforum verder als structureel overlegforum [...] waarbinnen wordt afgestemd over de industriële langetermijnvisie [...]”*²³

Bij het **Beleidsdomein Landbouw & Visserij** wordt meegegeven dat er tegen 1 januari 2026 een visienota zal voorliggen wat betreft de Vlaamse landbouwsector.²⁴ In het regeerakkoord staat hierover: *“De Vlaamse Landbouwvisie 2030-2050 biedt [...] een langetermijnperspectief en draagt bij tot de realisatie van de diverse Europeesrechtelijke verplichtingen, onder andere [...] natuur-, klimaat-, en milieuverplichtingen.”* Vervolgens: *“Het Agentschap [...] trekt op een transparante manier [...] de opmaak van het Vlaamse Strategische Plan voor het Gemeenschappelijke Landbouwbeleid na 2027.”*²⁵

Ook bij de **beleidsdomeinen ‘Welzijn’, ‘Wonen’, ‘Binnenlands Bestuur’** en **‘Strijd tegen Armoede’** vallen er in het regeerakkoord diverse voornemens te noteren met een transversaal karakter.

Het **beleid inzake overheidsfinanciën** vormt bij uitstek een domein met een transversaal karakter. In het regeerakkoord staan er wat dit betreft diverse voor het omgevingsbeleid relevante voornemens: *“We werken [...] met investeringsagenda’s. [...] Die [...] zullen we dan ook voor langere termijn opstellen met een jaarlijkse [...] actualisatie [...]”*, *“De Vlaamse Regering zal minstens vijftien diepgaande uitgaventoetsingen uitvoeren [...]. Daarnaast [...] ook relevante inkomsttoetsingen”* en *“We gaan in alle beleidsdomeinen met een fijne kam door alle subsidies [...]”*.²⁶ Ook in de beleidsnota’s zijn er diverse voornemens te vinden waarvan verwacht kan worden dat die impact zullen hebben op omgevings- of klimaatbeleid: men wil komen tot een gevalideerde **subsidiestrategie** evenals **pooling van publieke middelen**²⁷; men beoogt een hervorming van de **afvalheffing**²⁸, optimalisatie van de **kilometerheffing**²⁹, een structurele versterking van de **financiering van het waterbeleid**³⁰ en financieringsinstrumenten voor **klimaattechnologieën**³¹,

¹⁸ Beleidsnota Omgeving, p. 48.

¹⁹ Vlaams Regeerakkoord, p. 80.

²⁰ Vlaams Regeerakkoord, p. 20, p. 36, p. 71, p. 72, p. 78, p. 108.

²¹ Vlaams Regeerakkoord, p. 81.

²² Beleidsbrief Omgeving, p. 62.

²³ Vlaams Regeerakkoord, p. 15-16. Zie ook Beleidsnota Energie en Klimaat, p. 44.

²⁴ Beleidsnota Land- en Tuinbouw, p. 15.

²⁵ Vlaams Regeerakkoord, p. 61-63.

²⁶ Vlaams Regeerakkoord, p. 107-109.

²⁷ Beleidsnota Omgeving, p. 38; Beleidsnota Financiën en Begroting, p. 13.

²⁸ Beleidsnota Omgeving, p. 46.

²⁹ Beleidsnota Omgeving, p. 65; Beleidsnota Financiën en Begroting, p. 19.

³⁰ Beleidsnota Omgeving, p. 70.

³¹ Beleidsnota Economie, Wetenschap, Innovatie en Industrie, p. 17-18.

maar ook een inventarisatie van **milieuschadelijke subsidies**³²; men wil één **duurzame obligatie** per jaar lanceren³³; en er is het voorgenomen beïnvloeding van de **EU meerjarenbegroting**³⁴.

Tot slot wil de Vlaamse Regering “*in dialoog*” gaan “*met de Europese Commissie over de impact en opportuniteiten van algemene klimaat-, energie- en leefmilieu-doelstellingen voor dichtbevolkte en economische belangrijke regio’s zoals Vlaanderen.*”³⁵ Bovendien wil de Vlaamse Regering, bij de omzetting van Europese regelgeving naar Vlaamse regelgeving, zelf **geen hogere standaarden, doelen of normen dan verplicht** opnemen, om de Vlaamse economie niet te ondergraven.³⁶

1.2. Verwachte adviesvragen inzake transversale topics

Indien ze voorliggen, krijgen navolgende adviesvragen in principe prioriteit.

- **Adviesvraag over de herziening decreet landinrichting (2025?).** Het instrument landinrichting wordt geoptimaliseerd via een herziening van het Landinrichtingsdecreet.³⁷ De evaluatie hiertoe wordt opgeleverd eind 2024.³⁸ Met de instrumenten landinrichting en natuurinrichting wil men op geïntegreerde gebiedsgerichte wijze uitvoering geven aan waterbeheer, stikstofsanering en natuurherstel.
- **Adviesvraag over het Adaptatieplan (2026).** In 2025 wordt er een evaluatie opgestart met het oog op de actualisatie van het Vlaamse klimaatadaptatieplan. Vervolgens wordt er een actualisatie van het Adaptatieplan doorgevoerd; die zal gebeuren met inachtnaam van de nieuwe noden en inzichten en van het Europese klimaatadaptatieplan; er zal hierbij worden voorzien in regulerende instrumenten.³⁹
- **Adviesvraag inzake het beleidsplan Zorgwekkende Stoffen (ZS).** De problematiek van de ZS en de ZZS krijgt niet alleen een afzonderlijke plaats in de beleidsnota Omgeving, maar wordt bovendien ook behandeld onder afval- en materialenbeleid, bodembeleid en luchtbeleid. Op basis van de bestaande conceptnota zou er een beleidsplan ZS volgen.⁴⁰
- **Adviesvraag over de Vlaamse strategie GLB na 2027 (2026).** De Vlaamse GLB-strategie ‘post 2027’ zal extra inzetten op de ondersteuning van landbouwers om duurzame landbouw mogelijk te maken, in de vorm van resultaat- en gebiedsgerichte inzet van beheerovereenkomsten, en in afstemming met eco-regelingen.⁴¹
- **Adviesvraag over de ‘Vlaamse Klimaatprong’** (tijdspad onbekend). De bevoegde ministers zijn zinnens een nieuwe programmanota op te maken, inclusief een *update* van de *roadmap* ‘Naar een koolstofcirculaire industrie’. Men wil komen tot een programmatorische clusteraanpak, die tot uiting moet komen in de klimaat-*roadmaps* die energie-intensieve EBO-ondernemingen moeten opmaken enerzijds en anderzijds moeten resulteren in inventarisatie van de warmtevraag en het restwarmteaanbod van alle EBO-ondernemingen. Na advies van

³² Beleidsnota Financiën en Begroting, p. 6 en p. 19.

³³ Beleidsnota Financiën en Begroting, p. 23.

³⁴ Bv. Beleidsnota Ondersteuning Vlaamse Regering, Rampenschade, Buitenlands beleid, Ontwikkelingssamenwerking en Internationaal Ondernemen, p. 12.

³⁵ Vlaams Regeerakkoord, p. 47.

³⁶ Vlaams Regeerakkoord, p. 10; enkel voor ‘dierenwelzijn’ wordt daarvoor expliciet een uitzondering voorzien, zie. p. 155. Zie overigens ook Beleidsnota Economie, Wetenschap, Innovatie en Industrie, p. 25; evenzo Beleidsnota Ondersteuning Vlaamse Regering, Rampenschade, Buitenlands beleid, Ontwikkelingssamenwerking en Internationaal Ondernemen, p. 12 en p. 15.

³⁷ Beleidsnota Omgeving, p. 26; zie ook de bijlage met voorgenomen evaluaties.

³⁸ Beleidsnota Omgeving, bijlage met ‘evaluaties’, p. 5.

³⁹ Beleidsnota Omgeving, p. 32-33, p. 48, p. 53-55, p. 69, p. 78, alsook de bijlage met beleidsevaluaties, p. 1.

⁴⁰ Dit laatste, het beleidsplan, als voornemen in Beleidsnota Omgeving, p. 29; voor relatie met materialen- en afvalbeleid, zie Beleidsnota Omgeving, p. 46; relatie met bodembeleid: Beleidsnota Omgeving, p. 49-50; relatie met luchtkwaliteitsbeleid, Beleidsnota Omgeving, p. 63.

⁴¹ Beleidsnota Omgeving, p. 26; zie ook Beleidsnota Land- en Tuinbouw, p. 38-39.

de betrokken adviesraden wordt dit programma ter goedkeuring voorgelegd aan de Vlaamse Regering.⁴²

- **Adviesvragen over de opeenvolgende programmadecreten** (jaarlijks oktober en april). Op deze adviesvragen wordt met een briefadvies geantwoord, op voorwaarde dat er in het adviesvraagdossier strategische wijzigingen vervat zijn, bv. inzake de taxatie van voor het omgevingsbeleid relevante handelingen.

1.3. Te ondernemen eigen initiatieven inzake transversale ontwikkelingen

De hiervoor geschetste ontwikkelingen vormen de omgeving waarbinnen de adviesvragen tot stand komen die specifiek aan de Minaraad gesteld zullen worden. Het is dan ook aangewezen om die ontwikkelingen goed te doorgronden, ten einde hierover een gezamenlijk begrip op te bouwen bij de raadspartners.

In de eerste plaats blijft het nuttig om, op secretariaatsniveau maar in nauw overleg met de raadsorganisaties, blijvend in te zetten op **de Europese actualiteit**. In samenwerking met het Europese adviesradennetwerk EEAC worden hiertoe afzonderlijke nieuwe thema's doorgesproken in dialoog met representanten van adviesraden elders in Europa. In Vlaamse context organiseren we als Minasecretariaat volgende kennisdelingsinitiatieven:

- 1) In samenwerking met VLEVA en de attaché's bij de PV zetten we elke zes maand een open hoorzitting op het getouw over aankomende Europese ontwikkelingen.
- 2) **Briefings over ontwikkelingen in de Europese regelgeving**. Wanneer de Commissie een Wetgevend voorstel uitbrengt – een voorstel van richtlijn of verordening – waarvan een beslissende impact kan worden verwacht op het Vlaamse energie-, klimaat- of omgevingsbeleid in de ruime zin, gaat het Dagelijks Bestuur na of het aangewezen is dat het Minasecretariaat hierover een briefing opmaakt. Bij de vaststelling van een nieuwe Europese verordening of richtlijn met beslissende impact op het omgevings- of energiebeleid, verstrekt het Minasecretariaat telkens op korte termijn een briefing.

Het lijkt bovendien nuttig om op secretariaatsniveau kennis op te bouwen en bij te houden over de **budgettaire en financiële aspecten van het omgevings-, klimaat- en energiebeleid** waarover moet geadviseerd worden.

- 3) Hiertoe wordt er, aansluitend bij de begrotingscyclus, voorzien in een jaarlijkse toelichting bij het budget wat betreft het klimaat- en energiebeleid, evenals het omgevingsbeleid in de ruime zin. Aansluitend kunnen er, waar passend en gedragen door het Dagelijks Bestuur, kennisinitiatieven ondernomen worden in verband met thema's zoals 'financiering van afzonderlijke beleidsvelden', 'uitgaventoetsingen', 'inschatting van financieringsbehoeften', 'taks-shift', 'milieuschadelijke subsidies' of zo voort.

De mogelijke adviesvragen die hiervoor aangestipt werden, zullen wellicht telkens voorafgegaan worden door *stakeholder*-momenten, het uitbrengen van studies enz. Het zal voor de Minaraad nuttig zijn om hier actief kennis van te nemen, hetzij door eigen 'events', hetzij door het opmaken van briefings, hetzij door advies op eigen initiatief. Potentiële voorbeelden zijn:

- 4) **Adviezen op eigen initiatief over de voortgang van het VEKP 2021-2030** (jaarlijks). De belangrijkste maatregelen van het huidige VEKP zullen, met een voortgangsrapportage, bij het begin van de legislatuur en vervolgens jaarlijks geëvalueerd worden. Indien blijkt dat het Vlaamse Gewest zich niet op het beoogde emissie-reductie-pad bevindt, zouden maatregelen

⁴² Beleidsnota Economie, Wetenschap, Innovatie en Industrie, p. 17; zie ook Beleidsnota Energie en Klimaat, p. 44.

versterkt of toegevoegd worden.⁴³ Het kan dan ook aangewezen zijn naar aanleiding van de voortgangsrapportage kort te adviseren.

- 5) **Naar een meer effectieve gebiedsgerichte werking (2029).** Aansluitend bij het toenemende belang van gebiedsgericht beleid (zie hiervoor), heeft de Raad al herhaaldelijk gewezen op de nood om diverse uitdagingen gebiedsgericht aan te pakken. Daarbij duiken een reeks hardnekkige problemen op: uiteenlopende, en soms onduidelijke, doelstellingen, versnippering in het instrumentarium en in de financiering, gebrekkige samenwerking tussen bevoegdheidsniveaus en/of tussen bevoegde administraties, enz. De Raad maakt een doorgedreven, maar gecondenseerde probleemanalyse en formuleert oplossingsrichtingen, met focus op water-natuur-open ruimte.
- 6) **Studiedag ‘Naar een integrale benadering van het bodembeleid’ (2026).** Een studiedag kan zich richten op het in het vooruitzicht gestelde bodemplan, met aandacht voor de systemische aanpak, bodemgezondheid, bodemzorg, bodemkoolstof, de implementatie Europese bodemmonitoringwet in Vlaanderen, LULUCF-actieplan, alsook de voorziene evaluatie en bijstelling van het Bodemdecreet⁴⁴.
- 7) **Kennisdocumenten over milieu en gezondheid.** In de komende jaren volgt het Minasecretariaat de ontwikkelingen op en maakt het te gelegener tijd briefings op. Trefwoorden zijn (*) blootstelling, (*) het effect van blootstelling, (*) de vraag wanneer (overheids-)optreden en/of (-)ingrijpen noodzakelijk is of verwacht wordt, (*) de link met grenswaarden, (*) wat is een aanvaardbaar risico, (*) het beleid rond zorgwekkende stoffen, (*) biodiversiteit(sverlies) en de impact op gezondheid. Milieu en gezondheid komt bovendien ook aan bod in het kader van de milieueffectbeoordeling.
- 8) **Kennisdocumenten of -delingsmomenten over de milieu- en natuuraspecten van landbouwbeleid (2025).** In de context van het omgevingsbeleid wordt immers vooropgesteld: *“Er wordt, in samenspraak met de middenveld-actoren, een toekomstvisie op de landbouwsector 2030-2050 geschreven waarmee we bijdragen tot de realisatie van de diverse Europese, rechtelijke verplichtingen, onder andere de Europese natuur-, klimaat-, en milieuverplichtingen.”*⁴⁵

2. Governance van Regulering en Handhaving

2.1. Vooruitzichten

Globale ontwikkelingen

Door de bescherming van het leefmilieu te verhogen, beschermt milieuregelgeving ook de volksgezondheid en de economisch waardevolle natuurlijke hulpbronnen. **Sterke milieuwetten en -instellingen** zijn daarom, volgens UNEP, essentieel om antwoorden te vinden op urgente milieuproblemen.⁴⁶ Wanneer het gaat over een *environmental rule of law* versterkt een consistente, eerlijke, proportionele en effectieve **implementatie** van de milieuregelgeving de legitimiteit van het overheidsoptreden en wordt er vertrouwen van het publiek opgebouwd. Het blijft dan ook belangrijk om die *governance* en de implementatie te verbeteren. UNEP wijst op zes uitdagingen in dit verband, waaronder de toenemende aandacht voor **gespecialiseerde milieuhandhaving**, de

⁴³ Beleidsnota Energie en Klimaat, p. 5.

⁴⁴ Beleidsnota Omgeving, p. 49.

⁴⁵ Beleidsnota Omgeving, p. 25.

⁴⁶ UNEP (2023)a

impact van **technologische ontwikkelingen** op de *environmental rule of law* en de dominante impact van klimaatverandering op inspanningen op het gebied van milieurecht.⁴⁷

Het belang van de *environmental rule of law* manifesteert zich ook op het vlak van klimaatrechtspraak. UNEP toont in het *Global Climate Litigation Report*⁴⁸ het belang aan van de milieurechtstaat. Toegang tot de rechter wordt geduid als een belangrijke factor in de bescherming van mensenrechten en bevordert de verantwoordingsplicht van openbare actoren. Om de vier jaar moet België een nationaal rapport indienen bij de UNECE over de toepassing van het **Verdrag van Aarhus**. De volgende rapportering is voor 2025 gepland, waarna het hoogste orgaan van het verdrag – de vergadering van de partijen – de uitvoering van het Verdrag toetst.⁴⁹

Tot slot moet gewezen worden op een resolutie die de Mensenrechtenraad van de Verenigde Naties in 2021 aannam: daarin werd het **recht op een schoon, gezond en duurzaam leefmilieu** erkend als universeel mensenrecht,⁵⁰ wat bevestigd werd door de Algemene Vergadering van de VN.⁵¹ Op het Europese niveau nam het Comité van Ministers van de Raad van Europa in 2022 in dit verband een niet-bindende aanbeveling aan.⁵² Als gevolg hiervan kan het argument ‘mensenrecht’ ook in de Belgische rechtspraak een normatieve betekenis krijgen, afhankelijk van de wijze waarop dergelijk recht verdragsrechtelijk gecodificeerd zou worden en impact zou uitoefenen op de interpretatie van artikel 23 van de Grondwet.⁵³

Europese ontwikkelingen

In de afgelopen jaren is het Europese *acquis* aan regelgeving verder aangegroeid. Dat bracht een (gemiddeld) toenemende complexiteit met zich mee: een **toenemende regeldruk**, evenals het **toenemende risico op onbedoelde interacties** tussen de vele wetten.

De rapporten van Enrico Letta⁵⁴ en Mario Draghi⁵⁵ leggen een grote nadruk op de noodzaak om de regeldruk in de EU te verminderen ten einde de productiviteit te vrijwaren en te verbeteren. Deze boodschap werd mee opgenomen in de opdrachtbrieven van Commissievoorzitter von der Leyen aan de nieuwe commissarissen.⁵⁶ Ook nieuwe wetgeving moet erop gericht zijn de geldende regels eenvoudiger en toegankelijker voor de burger. De beginselen van evenredigheid, subsidiariteit en betere regelgeving moeten worden gerealiseerd op grond van brede raadplegingen, effectbeoordelingen evenals een evaluatie door de onafhankelijk Raad voor regelgevingstoetsing.⁵⁷

Commissievoorzitter von der Leyen benadrukt in de opdrachtbrieven⁵⁸ ook de noodzaak om aandacht te schenken aan **de handhaving en implementatie** van bestaande milieuwetgeving. Eenzelfde impuls, inclusief een oproep tot **eerbiediging van de rechtsstaat**, wordt meegegeven in

⁴⁷ UNEP (2023)a, p. 147-148.

⁴⁸ UNEP (2023)b

⁴⁹ Artikel 10 van het Verdrag van Aarhus. Uitgebreide informatie over de *2025 Reporting Cycle* is terug te vinden op de website van [UNECE](https://www.unece.org/).

⁵⁰ VERENIGDE NATIES MENSENRECHTENRAAD (2021)

⁵¹ VERENIGDE NATIES ALGEMENE VERGADERING (2022)

⁵² RAAD VAN EUROPA (2022)

⁵³ Artikel 23 van de Grondwet beschermt, zoals geïnterpreteerd door het Grondwettelijk Hof, enkel tegen aanzienlijke achteruitgangen van het bestaande beschermingsniveau.

⁵⁴ LETTA, E. (2024)

⁵⁵ DRAGHI, M. (2024)

⁵⁶ Zie bijvoorbeeld EUROPESE COMMISSIE (2024)b, *Opdrachtbrief van Ursula von der Leyen aan Wopke Hoekstra*.

⁵⁷ Samenhangend met dit streven naar betere EU regelgeving zijn er initiatieven die beleidsmakers trachten te motiveren voor de noodzaak van een serieuze hervorming. Een voorbeeld is CEPS (2024), die daartoe twaalf praktische aanbevelingen formuleert.

⁵⁸ Zie bijvoorbeeld EUROPESE COMMISSIE (2024)a, *Opdrachtbrief van Ursula von der Leyen aan Jessika Roswall*, en EUROPESE COMMISSIE (2024)b, *Opdrachtbrief van Ursula von der Leyen aan Wopke Hoekstra*.

de tussentijdse evaluatie van het achtste milieuactieprogramma. De uitvoerings- en handhavinginstrumenten, waaronder inbreukprocedures, moeten maximaal ingezet worden.⁵⁹

Tot slot heeft de Europese *Green Deal* diverse verordeningen en richtlijnen voortgebracht die betrekking hebben op *green finance*.⁶⁰ Deze zijn bedoeld om de financiering van duurzame projecten te stimuleren en om koerswijziging te bekomen bij bedrijven en financiële instellingen richting de doelstellingen van de *Green Deal*. Een groot deel van deze regelgeving is weliswaar vastgesteld, maar kent nu een prille implementatieperiode. Het valt te bezien welke uitwerking dit nieuwe bestel zal hebben, en wat de impact ervan zal zijn op het energie- en omgevingsbeleid.

Vlaamse en Belgische ontwikkelingen

De **aanpak van regeldruk** loopt als een rode draad door het Regeerakkoord⁶¹ en vindt ook weerklank in de media⁶². In dat verband beoogt men een plan voor administratieve vereenvoudiging.⁶³ Op basis van een evaluatie van de *bestaande* toestand, dient de bevoegde minister te komen tot een actieplan tot administratieve vereenvoudiging, zonder dat dit tot een afzwakking van het milieubeschermingsniveau of het vergroten van de doelafstand mag leiden. Hierbij worden er kansen ontwaard in het opzet om werk te maken van **doelregelgeving**, waardoor actoren vrijheid krijgen in de inzet van de middelen om het doel te bereiken.

Om een antwoord te bieden op de diverse uitdagingen waar Vlaanderen vandaag voor staat, zet de Vlaamse Regering in het bijzonder in op het verhogen van de **rechtszekerheid en de kwaliteit van het vergunningenbeleid** en van de in dat verband te nemen (overheids)beslissingen. De Vlaamse regering wijst op het belang van kwaliteitsvolle advisering en kijkt naar een oplossingsgerichte aanpak, zonder tegenstrijdige adviezen.⁶⁴

Meer concreet richt de Vlaamse Regering een gemengde commissie op, die binnen een jaar na de start van deze legislatuur een advies moet verlenen voor de opmaak van een actieprogramma. De op te richten commissie zal zich moeten buigen over:

- De kwestie van een **constructieve, zinvolle en oplossingsgerichte inspraak**, met inachtnaam van het concept van **'integrale maatschappelijke benadering'**.
- Het streefdoel te komen tot snellere rechtspraak voor belangrijke projecten, met meer technische expertise ter ondersteuning van de rechtbank en met inachtnaam van de bijzondere bewijswaarde van wetenschappelijk onderzoek.
- De kwestie van de **aanvechtbaarheid** van de inhoud van een gunstig geadviseerde passende beoordeling of van een milieueffectenrapport.
- De omschrijving van het marginaal toetsingsrecht en van de wijze waarop de rechter in zijn uitspraken het **algemeen maatschappelijk belang** meer kan laten doorwegen.
- De **definitie van aangetoond belang** en het tegengaan van misbruik van procedures en toegang tot de rechter; de invulling van wat individueel en collectief belang is, krijgt daarbij verhoogde aandacht.

⁵⁹ Zie bijvoorbeeld EUROPESE COMMISSIE (2024)a, *Opdrachtbrief van Ursula von der Leyen aan Jessika Roswall*. In het kader van de tussentijdse evaluatie heeft de Europese Commissie de vooruitgang geanalyseerd die is geboekt bij het gebruik van faciliterende voorwaarden die verband houden met de belangrijkste uitdagingen. Zie EUROPESE COMMISSIE (2024), p. 19 en volgende.

⁶⁰ Bijvoorbeeld Taxonomieverordening, Sustainable Finance Disclosure Regulation, Non-Financial Disclosure Regulation, Corporate Sustainability Reporting Directive.

⁶¹ Zie onder meer Vlaams Regeerakkoord, p. 20, 56-58, 65, 85 en 96 en in algemene bewoordingen de Beleidsnota Omgeving, p. 7.

⁶² Zie bijvoorbeeld VERHAEGHE, O. (2024).

⁶³ Zie onder meer Vlaams Regeerakkoord, p. 9, 58, 77 en 96 en de Beleidsnota Omgeving, p. 8, 9, 12, 35, 45, 46 en 49.

⁶⁴ Vlaams Regeerakkoord, p. 10 en 180, en Beleidsnota Omgeving, p. 34 en 37.

De Vlaamse Regering kijkt daarnaast ook in de richting van *agents of change*, om “om paal en perk te stellen aan de lawine van bezwaarmogelijkheden tegen bestaande activiteiten”.⁶⁵

Het concept van ‘hoger maatschappelijk belang’ – zoals ontwikkeld binnen de NZIA, CRMA en RED III – moet bijdragen aan vlottere vergunningverlening voor investeringen in de transitie naar verduurzaming (i.e. het aspect ‘strategische onafhankelijkheid’), met ruimte voor innovatie en experimenten en met ruimte voor hernieuwbare energiebronnen en leidingzones.

Punt van aandacht is tot slot de aankondiging in de beleidsnota Justitie dat er een nieuwe omzendbrief – ter vervanging van de huidige omzendbrief COL.04/2019 - met prioritair op te volgen Vlaamse strafbaarstellingen zal opgemaakt worden.⁶⁶ Hieraan gelinkt is de aangekondigde studie door het Departement Omgeving over de monetaire waardering van milieuschade.⁶⁷

Doorheen de legislatuur staan de evaluaties op het programma in kader van de **omgevingsrapportage** en de evaluatie van de **omgevingshandhaving**. Voor beide kaders staat een nieuw vijfjaarlijks (werk)programma op het programma tegen het einde van de legislatuur.

2.2. Verwachte adviesvragen inzake *governance* van regulering en handhaving

- **Administratieve vereenvoudiging en beperking van overbodige regeldruk** (tijdspad doorheen legislatuur). Deze legislatuur zet in op reglementaire en decretale initiatieven als vervolg op een actieplan tot administratieve vereenvoudiging en beperking van de overbodige regeldruk. Deze initiatieven leiden mogelijks tot wijzigingen in de huidige regelgeving.⁶⁸ Het uiteindelijke voorwerp van deze adviesvragen bepaalt of de adviesvraag prioriteit krijgt.
- **Adviesvraag over het actieprogramma van de Vlaamse Regering omtrent het vergunningenbeleid (2026)**. In 2025 bereidt de commissie van experts het advies aan de Vlaamse Regering voor omtrent het vergunningenbeleid. Vervolgens zal de Vlaamse Regering overgaan tot opmaak van het actieprogramma.⁶⁹ Over deze doorvertaling van het advies van de commissie van experts in het concrete actieprogramma kan de Minaraad een advies uitbrengen. Deze adviesvraag krijgt prioriteit.
- **Adviesvraag n.a.v. omzetting van de richtlijn Milieustrafrecht (uiterlijk mei 2026)**. De beleidsnota wijst op de (nieuwe) Richtlijn Milieustrafrecht die tegen mei 2026 omgezet moet zijn in het nationale recht.⁷⁰ Een briefing over de nieuwe richtlijn kan aangewezen zijn als voorbereiding op de omzetting. Deze adviesvraag krijgt prioriteit.
- **Adviesvraag over de implementatie van de *Net-Zero Industry Act* (NZIA) en gelijkaardige Europese regelgeving (2025-2026)**. De beleidsnota Omgeving beoogt de stroomlijning van vergunningen, zoals in diverse EU-wetgevingen (o.a. RED III, de *Critical Raw Materials Act*, de *Net-Zero Industry Act* en de gewijzigde RIE) is voorzien.⁷¹ Dat leidt mogelijks tot wijzigingen in de toepasselijke Vlaamse regelgeving. Deze adviesvra(a)g(en) krijg(t)(en) prioriteit.
- **Adviesvragen n.a.v. wegwerken knelpunten VLAREM (tijdspad onbepaald)**. Er is sprake van een actualisatie van VLAREM, gebaseerd op onder andere BBT-studies en Europese BBT-

⁶⁵ Vlaams Regeerakkoord, p. 10; en Beleidsnota Omgeving, p. 37.

⁶⁶ Beleidsnota Justitie, p. 47.

⁶⁷ Bijlage Beleidsnota Omgeving - Overzicht onderzoeken

⁶⁸ Beleidsnota Omgeving, p. 34.

⁶⁹ Beleidsnota Omgeving, p. 36.

⁷⁰ Regelgevingsagenda bij de Beleidsnota Omgeving, ISE Thema-overschrijdend instrumentarium

⁷¹ Beleidsnota Omgeving, p. 40.

conclusies.⁷² Aanknopingspunt voor de Minaraad zijn de aanbevelingen uit het briefadvies over Vlaamse BBT-studies.⁷³ Daarnaast is er sprake van een aangepast geurkader.⁷⁴

- **Adviesvraag over een kader voor *remote-sensing*-technieken met het oog op handhaving (tijdspad onbepaald).** *Remote sensing* is een techniek om informatie over objecten of fenomenen in te winnen zonder ermee fysiek contact te maken, wat kan bijdragen tot een kosten-efficiëntere en meer gerichte handhaving van de omgevingsregelgeving. Het inzetten hiervan vraagt evenwel een regelgevend kader.⁷⁵
- **Adviesvraag over nieuw vijfjarig programma (2028-2032) voor omgevingsrapportage (2027).** In uitvoering van artikel 2.1.3 en volgende van het DABM zet het Departement Omgeving in op een geïntegreerde analyse van de fysieke leefomgeving in Vlaanderen. Het huidige werkprogramma loopt tot 2027, waarna een nieuw vijfjarig programma wordt opgemaakt.⁷⁶ Hierover valt een adviesvraag te verwachten.
- **Adviesvraag over het omgevingshandhavingsprogramma (tijdspad onbekend).** Vanaf 1/04/2026 verdwijnt de grondslag voor het omgevingshandhavingsprogramma uit het DABM en zal de algemene grondslag van artikel 76 KVH in werking treden. In het ontwerp van toekomstig BVR Omgevingshandhaving⁷⁷ is – op vraag van de Minaraad en de SERV – voorzien in een expliciete adviesvraag over het programma.⁷⁸
- **Consultatie werkprogramma Vlaamse BBT-studies (jaarlijks).** Bij elk consultatieverzoek wordt in samenspraak met de raadspartners nagegaan wat de meest nuttige manier is om inbreng te doen: hetzij een brief, hetzij een contactmoment met het organiserende comité.

2.3. Te ondernemen eigen initiatieven

- 9) **‘Programma’ van normstelling tot vergunningverlening... and beyond... (2025-2029)** Het voorwerp van dit ‘programma’ evolueert doorlopend, met deelaspecten die ook op de radar staan van de beleidsmakers. Dat leidt tot nieuwe kwesties: (*) de methodiek van de adviesverlening en onderbouwing, (*) het belang van een cultuur van vertrouwen, (*) het belang van capaciteit en *know-how* bij de betrokken actoren, (*) het belang van doelregelgeving⁷⁹ en maatwerk – welke flankerende maatregelen zijn nodig om tot goede resultaten te komen? ... en (*) de concrete toepassing van periodieke evaluaties, wat aansluit op een bezorgdheid van de Europese Commissie. Dit ‘programma’, met de verschillende deelprojecten, is in eerste orde gericht op de opmaak van briefingnota’s. Waar nuttig kunnen er ook hoorzittingen of toelichtingen ingepland worden, die een kennisnota of advies op eigen initiatief vooraf gaan. Afsluitend kan in 2029 de organisatie van een slotevenement worden overwogen.
- 10) **Open hoorzitting over de Nederlandse Omgevingswet (2025).** Het is belangrijk te weten te komen wat de ervaringen zijn met de Omgevingswet en welke de grootste uitdagingen zijn waarmee de Nederlandse actoren geconfronteerd worden. Dit gebeurt het beste in de vorm

⁷² Beleidsnota Omgeving, p. 37.

⁷³ MINARAAD (2024)a

⁷⁴ Beleidsnota Omgeving, p. 38.

⁷⁵ Beleidsnota Omgeving, p. 42.

⁷⁶ Beleidsnota Omgeving, p. 41.

⁷⁷ Voorontwerp van besluit van de Vlaamse regering over de omgevingshandhaving. Raadpleegbaar via [Beslissingen van de Vlaamse Regering | Vlaanderen.be](https://www.beslissingen.vlaanderen.be)

⁷⁸ Beleidsnota omgeving – Overzicht evaluaties, p. 3.

⁷⁹ Zie ook Beleidsnota Omgeving, p. 36. In dat kader bestudeert het [GOBAREG project](#), in uitvoering bij de Universiteit Antwerpen, de condities en context waaronder DRG op een legitieme manier kan worden opgenomen, ontworpen en geïmplementeerd opdat de verwachte uitkomsten kunnen worden bereikt in een hybride multi-actor regelgevend regime.

van een open hoorzitting. Voorafgaand is het aangewezen de kernelementen te identificeren om een nuttige vergelijking met Vlaanderen te maken. Dit project krijgt prioriteit.

- 11) **[Strategische] plan-milieueffectbeoordeling (2026)**. Dit mogelijk initiatief sluit aan op uitgebrachte adviezen van de Minaraad van de voorbije jaren. Dit initiatief kan de vorm aannemen van een hoorzitting, eventueel een *event* met Departement Omgeving (bereidheid vanuit Vlaams expertisecentrum m.e.r.) en desgevallend een (brief)advies op eigen initiatief. Dit initiatief sluit ook aan bij het programma ‘van normstelling tot vergunningverlening’. Dit project krijgt prioriteit.
- 12) **Toelichting van het omgevingshandavingsplan (2025)**. Departement Omgeving (Afdeling Handhaving) brengt bij aanvang van 2025 het nieuwe omgevingshandavingsplan uit. Het Departement toont zich bereid om hierover een toelichting te geven. Na reflectie bestaat mogelijks de noodzaak om op eigen initiatief beleidsaanbevelingen te formuleren.
- 13) **Eigen initiatief over het handavingsbeleid – *capacity, culture and quality* (jaarlijks)**. Aansluitend op het omgevingshandavingsplan en ter voorbereiding van een toekomstig nieuw omgevingshandavingsprogramma wil de Minaraad doorheen de legislatuur oriëntatiemomenten (in de vorm van hoorzittingen of toelichtingen) organiseren over de handhaving over bepaalde topics, in samenwerking met de verschillende werkgroepen (water, materialen, hinder en natuur). Het is de bedoeling jaarlijks te komen tot een uitwisselingsmoment in verband met de handhaving in één beleidsveld van het omgevings- en energiebeleid. Finaal – vooraleer de Vlaamse Regering een nieuw omgevingshandavingsprogramma vaststelt – kan de Minaraad een conferentie organiseren over het handavingsbeleid.
- 14) **Hoorzitting over omgevingsbemiddeling (tijdpad onbepaald)**. Doel van de hoorzitting is kennis vergaren over hoe een bredere *mental civil shift*, die leidt tot een cultuur van vertrouwen in de werking van de regelgeving, kan worden bewerkstelligd. Het komt erop aan om schadelijke elementen te detecteren in de juridische context en te onderzoeken hoe die omgevormd kunnen worden. De Universiteit Antwerpen voorziet over het onderwerp in een opleiding tot omgevingsbemiddelaar, waarin onderzoeksvragen aan bod komen zoals: (*) botst het ‘klassieke participatieproces’ op zijn grenzen aan, (*) komt die participatie te laat in het proces om de bezorgdheden van het publiek adequaat te vatten? Werkzaamheden kunnen leiden tot een advies op eigen initiatief over vertrouwen- en wantrouwen-wekkende procedures.
- 15) **Modernisering van VLAREM (2028)**. VLAREM balanceert op het speelveld van flexibiliteit, risico’s en rechtszekerheid. Is het systeem echter aangepast op de noden die in het huidige vergunningenklimaat leven? Onder voorbehoud: het departement Omgeving, afdeling BJO, plant een studie over dit onderwerp. Over de studie, eens opgeleverd, zal de Minaraad een toelichting door het Departement Omgeving vragen.

3. Klimaat- en energiebeleid

3.1. Vooruitzichten

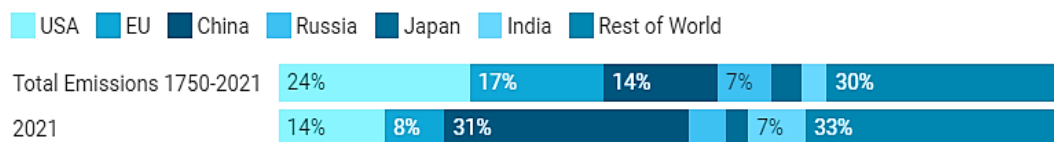
Globale ontwikkelingen

Sinds de pre-industriële periode (1850-1900) wordt de opwarming van de aarde veroorzaakt door een onevenwichtige toename van broeikasgassen in de atmosfeer⁸⁰. Dit is voornamelijk het gevolg van antropogene activiteiten zoals het verbranden van fossiele brandstoffen en ontbossing. Als

⁸⁰ UN (2024)b

gevolg van de totale uitstoot van de afgelopen eeuwen en decennia, lag de mondiale gemiddelde oppervlaktetemperatuur in 2023 **1,45°C boven het pre-industriële niveau**⁸¹.

De mondiale uitstoot van broeikasgassen heeft zijn piek nog niet bereikt. In 2023 bedroeg de wereldwijde uitstoot van broeikasgassen 53,0 Gt CO_{2eq}⁸². Historisch hebben de sterk geïndustrialiseerde regio's in de wereld, zoals de Verenigde Staten (24%) en Europa (17%), een relatief groot aandeel van het emissie-overschot opgebouwd, wat niet wegneemt dat deze verhoudingen in de recentste decennia veranderd zijn⁸³.

Source: Global Carbon Project • Get the data • Created with Datawrapper

Met uitzondering van 2009 (wereldwijde financiële crisis) en 2020 (Covid-19), is de mondiale uitstoot van broeikasgassen sinds het begin van de 21e eeuw gestaag gestegen⁸⁴. Anno 2023 waren de grootste broeikasgasuitstoters ter wereld respectievelijk: China (30,1%), de Verenigde Staten (11,25%), India (7,8%), de EU27 (6,1%), Rusland (5,05%) en Brazilië (2,45%). Hiervan hebben enkel de EU27 en VS hun uitstoot de laatste jaren verlaagd. In 2023 kende India de grootste stijging in relatieve termen (+ 6,1%), terwijl China verantwoordelijk was voor de grootste absolute stijging met 784 Mt CO_{2eq}.

De Duurzame Ontwikkelingsdoelen (SDG's) van de Verenigde Naties bevatten meerdere doelen die betrekking hebben op energie- en klimaatbeleid, met name SDG 7 (betaalbare en duurzame energie), SDG 11 (duurzame steden en gemeenschappen) en SDG 13 (klimaatadaptatie)⁸⁵.

In het kader van het *United Nations Framework Convention on Climate Change* (UNFCCC)⁸⁶ ontwikkelen de meeste landen wereldwijd emissie-inventarissen en engageren zij zich ertoe om via een maatregelenpakket hun broeikasgastoot te verminderen. Naast het risico op een implementatiekloof, dreigt er evenwel een ambitiekloof ten aanzien van de doelstellingen uit het Akkoord van Parijs⁸⁷. Als de huidige engagementen (via NDC's) ongewijzigd blijven, dan zou de wereld tegen het einde van de eeuw met wel **2,6 tot 3,1°C kunnen opwarmen**⁸⁸. Desalniettemin zijn de doelstellingen uit het Akkoord van Parijs nog steeds technisch haalbaar, op voorwaarde dat de NDC's versterkt worden. Ook de financiering moet opgedreven worden⁸⁹. En tot slot moeten de engagementen van de Partijen effectief, efficiënt en tijdig geïmplementeerd worden.

⁸¹ Zie WMO (2024), Uit cijfers van *Copernicus Climate Change Service* blijkt inmiddels dat de mondiale temperatuur in 2024 zich alleszins boven de 1,5°C-stijging zal situeren.

⁸² EDGAR (2024)

⁸³ GLOBAL CARBON PROJECT (2022)

⁸⁴ EDGAR (2024)

⁸⁵ UN (2015)a

⁸⁶ UN (1992)

⁸⁷ UN (2015)b. Volgens het Akkoord van Parijs bepalen alle partijen zelf hun 'nationaal bepaalde bijdragen' (*Nationally Determined Contributions* of kortweg NDCs). Die moeten elke vijf jaar opwaarts herzien worden aan de hand van een periodieke analyse (op wereldschaal) die de (mogelijke) kloof aangeeft tot een 2°C- of 1,5°C-traject.

⁸⁸ Uit het meest recente *Emissions Gap Report* – UNEP (2024) – blijkt dat alle landen zich gezamenlijk, via de NDC's, zouden moeten engageren voor een vermindering van 28 tot 42 % van de jaarlijkse uitstoot van broeikasgassen tegen 2030 of 37 tot 57 % tegen 2035 - om de Parijsdoelstellingen (respectievelijk 2°C en 1,5°C) te kunnen bereiken.

⁸⁹ Tijdens COP29 in Baku vroegen ontwikkelingslanden, waaronder veel Afrikaanse landen, om \$1,3 biljoen per jaar om de gevolgen van klimaatverandering aan te pakken. De ontwikkelde landen kwamen overeen om slechts \$300 miljard per jaar te verstrekken. Zie <https://cop29.az/en/media-hub/news/breakthrough-in-baku-delivers-13tn-baku-finance-goal>

Europese ontwikkelingen

Net zoals het globale kader (vervat in het Akkoord van Parijs) is het Europese kader gericht op middellange- en lange termijnambities en de daarbij horende plannen.

Doelen: De Europese Klimaatwet (2021) verankerde de doelstellingen om voor de EU tegen 2050 klimaatneutraliteit te bereiken, samen met een netto broeikasgasreductie van minstens 55% tegen 2030 (t.o.v. 1992)⁹⁰. De verordening omvat ook een proces voor het vaststellen van klimaatdoelstellingen voor 2040. De Europese Commissie stelt in dit kader een emissiereductie voor van 90%⁹¹. De wettelijke verankering van het emissiereductiedoel in 2040 zal tijdens de aankomende Europese legislatuur gebeuren.⁹²

Plannen: De opmaak van Europese middellange termijnplannen (cycli van 10 jaar) voor klimaat en energie, evenals lange termijnplannen (perspectief van minstens 30 jaar in cycli van 10 jaar), zijn verankerd in de *Governance* verordening uit 2018⁹³. Die regeling moet ervoor zorgen dat de doelen van de zogenaamde Energie Unie (de 'vijf dimensies') worden opgeleverd. Dit systeem bevat ook geïntegreerde rapportage- en monitoringsregels om vooruitgang te garanderen wat betreft de Europese doelen (cycli van 10 jaar) en de engagementen onder het Akkoord van Parijs (cycli van 5 jaar).

Concrete beleidsvoornemens. De politieke beleidslijnen voor de Europese Commissie 2024-2029⁹⁴ dienen opgevat te worden als richtinggevend voor de concrete werkzaamheden van de Commissie Von der Leyen II. Voor wat het energie- en klimaatbeleid betreft, is het de bedoeling verder **uitvoering** te geven aan de doelstellingen en maatregelen van de **Europese Green Deal** en het **post-2030-kader**, zij het met belangrijke accentverschuivingen.

De Europese bevoegdheden inzake energie- en klimaatbeleid zitten nu bij **vier commissarissen**⁹⁵. Via de resp. *Mission Letters* geeft commissievoorzitter von der Leyen bij de opdrachten van de resp. commissarissen. De belangrijkste voorstellen zijn:

- De reeds eerder vermelde verschuiving naar een **Clean Industrial Deal**, die gericht zal zijn op het stimuleren van schone technologie, decarbonisatie en investeringen, en met focus op een regelgevend kader, dat ervoor moet zorgen dat de Europese industrie ondersteuning krijgt bij haar inspanningen om te vernieuwen, produceren en op te schalen.
- Een hieraan gekoppeld initiatief betreft een **Actieplan voor betaalbare energieprijzen** – zowel voor bedrijven als voor huishoudens.
- Een ander onderdeel betreft de **herziening van het kader voor staatssteun** – met focus op de versnelde uitrol van hernieuwbare energie, de inzet op industriële decarbonisatie en het voorzien van voldoende productiecapaciteit voor schone technologie.
- Daarnaast is er nog de **Industrial Decarbonisation Acceleration Act**. Deze wetgevende maatregel heeft als doel de *business case* van de groene transitie voor de energie-intensieve industrie maar ook voor de bredere Europese economie te verbeteren. Er komt een **Citizens**

⁹⁰ Verordening (EU) 2021/1119 van het Europees Parlement en de Raad van 30 juni 2021 tot vaststelling van een kader voor de verwezenlijking van klimaatneutraliteit, en tot wijziging van Verordening (EG) nr. 401/2009 en Verordening (EU) 2018/1999 ("Europese klimaatwet")

⁹¹ EC (2024), [2040 climate target](#).

⁹² EC (2024)c p. 8.

⁹³ VERORDENING (EU) 2018/1999 VAN HET EUROPEES PARLEMENT EN DE RAAD van 11 december 2018 ("[Governance-verordening](#)")

⁹⁴ EC (2024)c

⁹⁵ Commissaris Wopke Hoekstra – bevoegd voor klimaat alsook netto nul en schone groei; Commissaris Dan Jorgensen – bevoegd energie en wonen; Teresa Ribera Rodríguez (Vice-President) – bevoegd voor een schone, rechtvaardige en competitieve transitie; Stéphane Séjourné (Vice-President) – bevoegd voor welvaart en een industriële strategie..

Energy Package, dat erop gericht is om participatie in de energietransitie te verhogen en de sociale dimensie van de Energie Unie te versterken.

- Tot slot is er de aangekondigde lancering van het eerste **Europees plan voor betaalbare huisvesting**. Dit plan dient om de Lidstaten en hun lokale besturen technische assistentie te geven met de focus op de nodige investeringen en talenten.

Vlaamse en Belgische ontwikkelingen

De Vlaamse Regering onderschrijft zowel de engagementen van het Akkoord van Parijs als de Europese **klimaatambitie 2050**⁹⁶. In het licht van de Europese Klimaatwet, zal de Vlaamse klimaatstrategie 2050 uit 2019 geactualiseerd worden. De Vlaamse Regering is bereid zijn **klimaatambitie voor 2030** op te trekken richting 47%, *“als uit de jaarlijkse monitoring van de Vlaamse broeikasgasuitstoot blijkt dat Vlaanderen een emissiereductie van 40% bereikt ten opzichte van 2005 voor de sectoren die onder de Effort Sharing Regulation vallen”* en *“voor zover die ambitieverhoging onderbouwd is met aanvullende maatregelen die tijdig worden voorbereid”*⁹⁷. Tot slot probeert Vlaanderen het omvangrijke pakket van Europese maatregelen tijdig te implementeren.

Wat betreft **gebouwen** wordt er deze legislatuur – in de **residentiële sector** – sterk gefocust op de minst energiezuinige gebouwen (energielabels E en F)⁹⁸. Maatregelen die hierbij centraal staan zijn de collectieve aanpak, een afgezwakte renovatieverplichting (tot niveau D, zonder verstrengingspad), een Vlaamse *taxshift*, verdere ontzorging (geïntegreerde energie- en woonloketten) en strengere handhaving van de woningkwaliteit. Daarnaast worden heel wat bestaande instrumenten, waaronder de EPB- en EPC-beleidskaders, geëvalueerd en mogelijks aangepast. De Vlaamse Regering voorziet vanaf 2028 in een indexatieverbod voor private huurwoningen die de vooropgestelde normen (nog) niet halen. Er wordt ook onderzoek gedaan naar nieuwe instrumenten, zoals voorfinanciering. Indien deze resulteren in nieuwe Vlaamse (klimaat)maatregelen, zullen *“de kosten en baten van die maatregel op termijn afgewogen worden tegen de impact op de uitstoot, de draagkracht van de burgers en de concurrentiekracht van onze ondernemingen”*⁹⁹. Voor de **niet-residentiële sector** blijft de renovatieplicht bestaan en wordt die (wel) gekoppeld aan een ambitieus groeipad richting 2050. De ‘Mijn VerbouwPremie’ en de premie ‘relighting’ voor niet-residentiële gebouwen wordt tevens geëvalueerd en mogelijks aangepast.

Voor **industrie** evalueert de Vlaamse Regering de energiebeleidsvereenkomsten (EBO)¹⁰⁰. Daarnaast zal, zoals al vermeld, de ‘Klimaat sprong’ verder uitgewerkt worden als actieprogramma, mogelijk gelinkt aan een programmatorische cluster aanpak met de bedrijven die toegetreden zijn tot de EBO. Vervolgens zullen de subsidies en premies voor ondernemingen geëvalueerd en waar mogelijk aangepast worden in het licht van de invoering van ETS2, Vlaamse taks-shift en verhoogde investeringsaftrek. Het pilootproject *contracts for difference* dat de Vlaamse basisindustrie moet ondersteunen in de transitie naar *low carbon*-processen wordt geëvalueerd met het oog op verdere uitrol. De ondersteuning voor grote projecten in de Vlaamse havens met betrekking tot CO2-afvang met permanente opslag (CCS) en het gebruik van afgevangen CO2 (CCU) zal onderzocht en gefaciliteerd worden. Tot slot zal de ‘Vlaamse waterstofstrategie’ een *update* krijgen en zal er een studie uitgevoerd worden naar de inzet van koolstofarme waterstof.

⁹⁶ Vlaams Regeerakkoord, p 45-47.

⁹⁷ Vlaams Regeerakkoord, p 47.

⁹⁸ Vlaams Regeerakkoord, p 47-49; Beleidsnota Energie en Klimaat, p 55; Beleidsnota : wonen. p 33-36; 41-44; 46-47.

⁹⁹ Beleidsnota Energie en Klimaat, p 40.

¹⁰⁰ Vlaams Regeerakkoord, p 50-52; Beleidsnota Energie en Klimaat, p 43-44; 55-56; 58; 65; Beleidsnota wonen.

Vlaanderen engageert zich om de ontwikkeling van **hernieuwbare energie** in de eigen regio blijvend te steunen¹⁰¹. Op die manier wil Vlaanderen zoveel mogelijk vermijden dat er, voor het behalen van Vlaamse hernieuwbare energiedoelstellingen, hernieuwbare energie wordt aangekocht uit het buitenland. Zo zal Vlaanderen de ambities inzake hernieuwbare energieproductie verhogen alsook inzetten op netversterking en opslagcapaciteit. Voor windenergie worden alternatieve steunmechanismen onderzocht, zoals bijvoorbeeld *contracts for difference*. Wat betreft de vergroening van de warmtevraag voor de industrie, worden de bestaande instrumenten geëvalueerd en specifieke energiebronnen onderzocht zoals industriële restwarmte, geothermie en riothermie. Voor zonne-energie wordt het *call*-systeem afgeschaft.

Inzake **netwerkinfrastructuur** wil de Vlaamse Regering – in overleg met Fluvius en VREG – een exit-beleid voor het aardgasnet onderzoeken¹⁰². Dit zal bekeken worden in verband met de opmaak van de lokale warmte- en koudenetten. In het kader van de ‘Klimaatsprong’ zal de Vlaamse Regering een participatief traject opzetten om infrastructuurnoden te bepalen¹⁰³. Tot slot is de Regering van plan de grootste infrastructuurwerven te prioriteren op basis van het CO₂-reductiepotentieel.¹⁰⁴

Samenwerking, afstemming en overleg zijn voor deze Vlaamse Regering belangrijk¹⁰⁵. Zo wil de Vlaamse Regering in dialoog gaan met de **Europese Commissie** en zal de Vlaamse Regering meewerken aan een (nieuw) interfederaal energiepact voor **België**. Wat betreft de realisatie van bestaande en nieuwe klimaat- en energieprojecten in Vlaanderen zal minister Depraetere de mogelijkheden voor een **publiek-private samenwerking in Vlaanderen** verkennen. Er komt een verdere verduidelijking van de *“rol- en taakverdeling tussen de verschillende vakministers, entiteiten en stakeholders”* binnen de context van de definitieve actualisatie van het VEKP.¹⁰⁶ Het is evenwel opmerkelijk dat noch in het Vlaams Regeerakkoord noch in de beleidsnota melding gemaakt wordt van **Vlaamse stakeholdersoverleg**, al dan niet via de bestaande platformen zoals de ‘Stroomgroepen’.

Ter ondersteuning van de **lokale besturen** zal het Lokaal Energie- en Klimaatpact omgevormd worden tot een structureel dialoogplatform. Het bij de VVSG gesitueerde Netwerk Klimaat wordt, na een positieve evaluatie tijdens de vorige legislatuur, tot 2026 verdergezet.

3.2. Verwachte adviesvragen inzake klimaat en energie

- **Adviesvraag update nationaal (en Vlaams) plan voor de renovatie van gebouwen (midden 2026)**. Binnen de Europese context dienen de Lidstaten een geactualiseerd nationaal plan voor de renovatie van gebouwen op te maken, met als hoofddoel om voor hun gehele gebouwenbestand koolstofneutraliteit te realiseren tegen 2050. De Europees opgelegde *deadline* voor indiening van dit geactualiseerde plan is 31 december 2026.¹⁰⁷ Deze adviesvraag krijgt prioriteit.
- **Adviesvraag implementatie Herziening Richtlijn Hernieuwbare Energie III (2025)**. De omzetting hiervan in Vlaamse regelgeving omvat onder meer de vereenvoudiging en versnelling van vergunningsprocedures in functie van verzwaarde ambities in verband met groene waterstof.¹⁰⁸ Deze adviesvraag krijgt prioriteit.

¹⁰¹ Vlaams Regeerakkoord, p 53; Beleidsnota Energie en Klimaat, p 57-60; Beleidsnota Wonen, p 47.

¹⁰² Vlaams Regeerakkoord, p 50-54; Beleidsnota Energie en Klimaat, p 44 en 63.

¹⁰³ Het gaat hier over infrastructuur met betrekking tot stroomnetten, waterstofnetten, warmtenetten, CO₂-netten en reconversie.

¹⁰⁴ Vlaams Regeerakkoord, p. 50.

¹⁰⁵ Vlaams Regeerakkoord, p 50-56; Beleidsnota Energie en Klimaat, p38-41; p44, 59.

¹⁰⁶ Beleidsnota Energie en Klimaat, p. 40.

¹⁰⁷ Beleidsnota Energie en Klimaat, p. 10.

¹⁰⁸ Beleidsnota Klimaat en Energie, p. 9.

- **Adviesvraag kader lokale warmtenetten (tijdspad onbekend).** Voor de implementatie van bepalingen aangaande warmtenetten uit de Europese Hernieuwbare-Energie-Richtlijn en Energie-Efficiëntie-Richtlijn¹⁰⁹ wordt er een kader opgemaakt voor steden en gemeenten wat betreft lokale verwarmings- en koelingsplannen (zoneringsplan en uitvoeringsplan). Ook andere maatregelen worden onderzocht en kunnen mogelijk resulteren in aangepaste en/of nieuwe Vlaamse regelgeving. Mogelijks is deze regelgeving gekoppeld aan de implementatie van de Richtlijn Hernieuwbare Energie III (zie boven). Deze adviesvraag krijgt prioriteit.
- **Adviesvraag inzake omzettingsdecreet en -besluit herziene Richtlijn Energieprestaties van Gebouwen (EPBD).** Het zou de bedoeling zijn om onder meer de totale milieu-impact te doen vermelden op het energieprestatiecertificaat.¹¹⁰
- **Adviesvraag Sociaal Klimaatfonds (2025).** Het Vlaamse Gewest zal vanaf 2027 uitvoering geven aan ETS2. Met het oog op besteding van de middelen uit de Vlaamse veilinginkomsten van ETS2 en uit het Sociaal Klimaatfonds moet de Vlaamse Regering een nieuw Sociaal Klimaatplan uitwerken.¹¹¹ De nadruk komt daarbij te liggen op structurele maatregelen die kwetsbare doelgroepen maximaal ondersteunen. Het Vlaamse Energie-armoede-plan zal hierin geïntegreerd worden. Het is nog onzeker of de bevoegde adviesraden om advies gevraagd zullen worden. Indien dit niet het geval is, kan de Minaraad mogelijk adviseren op eigen initiatief. Deze adviesvraag krijgt prioriteit.
- **Adviesvraag herziening EBO (december 2025).** Vermits de huidige EBO's aflopen na 2026, voorzien minister-president Diependaele en viceminister Depraetere evaluatie en verderzetting van de nieuwe EBO - in overleg met de betrokken sectoren.¹¹² Deze adviesvraag krijgt prioriteit.
- **Adviesvraag ontwerp VEKP 2031-2040 (tijdspad onbekend, 2028 of 2029).** in uitvoering van de *governance* verordening volgt een nieuwe tienjarige Vlaamse energie- en klimaatcyclus. De voorbereiding hiervan dient al te beginnen in deze legislatuur. Vermoedelijk zal men pas in de volgende legislatuur de (laatste) knopen doorhakken.¹¹³ Deze adviesvraag krijgt prioriteit.
- **Adviesvraag inzake Omzettingsdecreet ETS2 'gebouwen en mobiliteit'** (wellicht 2025, hangt samen met interfederaal politiek akkoord). In 2023 werd een nieuw afzonderlijk emissiehandelssysteem gecreëerd voor gebouwen en mobiliteit (ETS2) – als onderdeel van de herzieningen van de ETS-richtlijn i.e. Richtlijn (EU) 2023/959. Het betreft hier de Vlaamse omzetting van deze ETS2.¹¹⁴
- **Adviesvraag inzake Omzettingsdecreet ETS2 'Scheepvaart' en herziening samenwerkingsakkoord ETS Luchtvaart en Scheepvaart (met bijhorend besluit):** (2025, in functie van tijdspad samenwerkingsakkoord). Ook deze ingreep gebeurt in functie van de implementatie van de Europese regelgeving ETS/ETS 2.¹¹⁵
- **Mogelijke adviesvraag interfederaal energiepact:** (tijdspad onbekend). Indien naast het Vlaamse Gewest, ook de andere gefedereerde entiteiten ertoe bereid zijn om te komen tot een interfederaal energiepact¹¹⁶, dan bestaat de kans dat dit resulteert in een adviesvraag ten aanzien van Minaraad en/of alle Belgische adviesraden (wellicht met de FRDO als coördinator).

¹⁰⁹ Beleidsnota Klimaat en Energie, p. 9.

¹¹⁰ Beleidsnota Energie en Klimaat, p. 10, p. 55.

¹¹¹ Beleidsnota Klimaat en Energie, p. 65 en p. 67.

¹¹² Beleidsnota Klimaat en Energie, p. 55.

¹¹³ Beleidsnota Klimaat en Energie, p. 41.

¹¹⁴ Beleidsnota Klimaat en Energie, p. 8-9.

¹¹⁵ Beleidsnota Klimaat en Energie, p. 8.

¹¹⁶ Beleidsnota Klimaat en Energie, p. 39.

- **Adviesvragen verzameldecreten en verzamelbesluiten energie (vanaf 2025).** In de regelgevingskalender wordt de reeks adviesvragen over verzameldecreten en verzamelbesluiten nog niet verbonden aan inhoudelijke thema's. Dit heeft ermee te maken dat heel wat bestaande en nieuwe regelgeving onderzocht/geëvalueerd zal worden. Wel is duidelijk dat aanpassingen van de 'Mijn Verbouwen' (MVL) vooraan in het lijstje staan.¹¹⁷
- **Mogelijke adviesvraag taks-shift – in het voordeel van de TCO warmtepomp:** (tijdspad onbekend). De belangrijkste Vlaamse maatregel om de *total cost of ownership* (TCO) van een warmtepomp gunstig te krijgen i.v.m. fossiele verwarming, is de Vlaamse taks shift. Hier is het de bedoeling om de Vlaamse beleidskosten, die nu grotendeels doorgerekend worden in de elektriciteitsfactuur, te verschuiven naar fossiele energiebronnen. Ook andere maatregelen worden onderzocht om de TCO van een warmtepomp te verbeteren. Deze kunnen eveneens resulteren in bijkomende beleidsinitiatieven.¹¹⁸

3.3. Te ondernemen eigen initiatieven

- 16) **Renovatiebeleid in Vlaanderen (2025).** De Minaraad publiceerde in oktober 2024 de reflectienota 'Energietransitie Gebouwen in Vlaanderen'¹¹⁹. Deze nota bestaat uit vier onderdelen: de Europese *recast* Energieprestaties van gebouwen (EPBD) (1); de tot dusverre gegeven analyses en aanbevelingen van de Minaraad (2) een doorlichting van relevante recente (voornamelijk Vlaamse) studiedocumenten (3) en de 'triangulatie' hiervan met aanzetten tot aanbevelingen voor de gebouwde omgeving (4). Via een hoorzitting met externe experts(organisaties) werden nog bijkomende aanvullingen gegeven op deze studienota. De Minaraad zal met een (brief)advies op eigen initiatief een aantal concrete beleidsaanbevelingen als prioriteiten aanleveren.
- 17) **Visie en aanbevelingen groene industriële transitie (2026).** Indien nodig - voorafgaand aan of aansluitend bij de adviesvraag over de Klimaatsprong – brengt Minaraad een advies op eigen initiatief uit inzake de groene industriële transitie in Vlaanderen. De focus zal daarbij liggen op een toekomstvisie voor de Vlaamse industrie en beleidsaanbevelingen voor een ondersteunen beleid dat hierbij aansluit. Hier zullen hoorzittingen met externe experts(organisaties) aan gekoppeld worden.
- 18) **Gedragsleer – klimaat (2027).** Kennisopbouw en synthese via een briefing- of studienota naar het gedrag, de motivaties en de houdingen ten opzichte van het klimaat. Dit kan eventueel uitgebreid worden naar andere thema's binnen de Minaraad. Het opzet is om via deze inzichten stapsgewijs aanbevelingen voor beleids- en communicatiestrategieën te ontwikkelen die inspelen op de huidige realiteit en uitdagingen. Mogelijks moet dit worden opgevat als een transversaal thema.

4. Beleid inzake Circulaire economie en Materialen

4.1. Vooruitzichten

Globale ontwikkelingen

Als internationaal kader voor de circulaire economie zijn er de afspraken in kader van de 2030 Agenda voor Duurzame Ontwikkeling. Eén van de doelen betreft de uitvoering van een 10-jarig

¹¹⁷ Beleidsnota Klimaat en Energie, p. 74.

¹¹⁸ Beleidsnota Klimaat en Energie, p. 60.

¹¹⁹ VANDEVYVERE (2024)

kaderplan voor duurzame consumptie en productie¹²⁰. Een ander doel heeft betrekking op het bereiken van duurzaam management en efficiënt gebruik van grondstoffen, gemeten in **materialenvoetafdruk en materialenverbruik per land**. Er zijn ook doelstellingen voor voedselverlies (halvering tussen 2015 en 2030), chemicaliën, afval, duurzaamheidsrapportering, overheidsopdrachten, het informeren van consumenten, toerisme en het afbouwen van subsidies voor fossiele brandstoffen¹²¹.

Het *International Resource Panel* (IRP) van de Verenigde Naties heeft in 2024 het *Global Resource Outlook* (GRO)¹²² gepubliceerd. De wereldwijde vraag naar grondstoffen en materialen blijft toenemen. De materiaalextractie wordt verwacht te stijgen met 60% tegen 2060 ten opzichte van de niveaus in 2020, i.e. van 100 tot 160 miljard ton. Winning en verwerking van materiële hulpbronnen (fossiele brandstoffen, mineralen, niet-metaalhoudende mineralen en biomassa) is verantwoordelijk voor meer dan 55 % van de uitstoot van broeikasgassen en 40 % van de gezondheids-gerelateerde effecten van fijn stof. Vastgesteld wordt dat het lineaire model van winning van grondstoffen, productie van materialen en verwijdering van afvalstoffen leidt tot verspilling van grote hoeveelheden hulpbronnen. Het GRO-rapport formuleert een reeks aanbevelingen, die samen genomen een pleidooi inhouden voor een omslag naar een meer systemische aanpak. Die omslag zou ook een verdiepte institutionalisering vereisen van het grondstoffenbeleid op wereldvlak.¹²³

Naast deze meer algemene benadering, zijn er op multilateraal niveau diverse afzonderlijk initiatieven lopende:

- In 2022 werd op niveau van de VN een resolutie goedgekeurd om bindende doelstellingen vast te stellen voor plastic¹²⁴. Het is de bedoeling dat alle landen maatregelen nemen om te zorgen voor minder plasticvervuiling en minder productie van plastic, met bijzondere aandacht voor plastic types met een negatieve impact op de menselijke gezondheid. In de loop van 2025 zullen onderhandelingen plaatsvinden voor deze doelstellingen.
- In 2023 werd een '*Global Framework on Chemicals*' aangenomen. Dit kader omvat een uitgebreide strategie voor het beheer van chemicaliën en afval en is ontworpen om **sterke governance-mechanismen** te bevorderen en internationale normen te handhaven. Op strategisch niveau beoogt men een veilige, gezonde en duurzame toekomst te waarborgen door de negatieve impact van chemicaliën te minimaliseren en duurzame praktijken te bevorderen.

Europese ontwikkelingen

In maart 2020 presenteerde de Commissie een actieplan voor de circulaire economie op de volgende gebieden: (1) ontwikkeling van duurzame producten en circulariteit in productie-processen, (2) positie van de consument versterken, (3) toespitsen op belangrijke sectoren en (4) afvalvermindering. Dit leidde in de afgelopen jaren tot een reeks wetgevende initiatieven, die voorsnog niet voltooid zijn. In de loop van de komende jaren zullen een reeks daaraan gekoppelde wetgevende initiatieven genomen worden die verdere invulling geven (de zogenaamde gedelegeerde handelingen). Enkele belangrijke initiatieven die een vervolg zullen kennen, zijn:

¹²⁰ VN (2012) 10 Year Framework Programmes on Sustainable Consumption and Production

¹²¹ VN (2015) 2030 Agenda SDG 12

¹²² VN (2024) Global Resources Outlook.

¹²³ VN (2024) Global Resources Outlook, p 116.

¹²⁴ VN (n.d.) Intergovernmental Negotiating Committee on Plastic Pollution

- Op 20 februari 2024 nam de Raad een richtlijn aan om de positie van de consument voor de groene transitie te versterken¹²⁵.
- In maart 2024 nam de Raad de verordening kritieke grondstoffen aan, de (CRMA), die alle stadia van de Europese waardeketen voor kritieke grondstoffen moet versterken¹²⁶.
- Op 30 mei 2024 werd de **Richtlijn ‘recht op reparatie’** aangenomen.
- Op 13 juni 2024 werd de **Ecodesign for Sustainable Products** goedgekeurd (ESPR)¹²⁷.
- Op 18 juli 2024 werd de verordening goedgekeurd inzake batterijen. ¹²⁸
- In november 2024 nam de Raad een herziene **verordening bouwproducten** aan¹²⁹.

Andere initiatieven die al onderweg waren, zijn een algemene **herziening van de Kaderrichtlijn afval**, alsook herziening(svoorstellen) inzake de **levenscyclusaanpak van producten** (cfr. batterijen, verpakkingen, voertuigen). De EU-instellingen werken nu de regels bij over afgedankte elektrische en elektronische apparatuur (AEEA), zoals computers, koelkasten en zonnepanelen. De eindsprint is ook ingezet voor **regels inzake verpakkingen en verpakkingsafval** (PPWR). Er is een voorlopig politiek akkoord om de verordening overbrenging afvalstoffen te actualiseren. Er is ook overeenstemming over een richtlijn inzake groene claims.¹³⁰

Het Actieplan voor de circulaire economie streeft naar een verdubbeling van het percentage circulair materiaalgebruik (CMUR) in dit decennium. Het is de afgelopen tien jaar licht gestegen, van 10,7% in 2010 naar 11,5% in 2022¹³¹. Om de CMUR daadwerkelijk te verdubbelen, zou de gemiddelde jaarlijkse samengestelde groei in de resterende periode tot 2030 20 keer hoger moeten zijn dan in de afgelopen tien jaar.

In de beleidsvoornemens van de nieuwe Commissie wordt nu een nieuwe **Circular Economy Act** aangekondigd. De wet zou moeten bijdragen aan het creëren van marktvaag naar secundaire materialen en een interne markt voor afval, met name in relatie tot kritieke grondstoffen.¹³² Von der Leyen heeft aan commissaris Jessika Roswall, een aantal opdrachten meegegeven: naast werk te maken van de nieuwe *Circular Economy Act*, krijgt zij als opdracht om te werken aan een **strategie voor de bio- economie** en een aanpak voor een **eengemaakte markt voor duurzame producten**. Daarnaast wordt zij ook verantwoordelijk voor de ‘**New European Bauhaus**’, met een focus op biomateriaal en circulariteit.¹³³

Op vlak van gevaarlijke stoffen werd reeds in 2020 in het kader van de “[strategie voor duurzame chemische stoffen](#)” een voorstel tot herziening van de REACH-wetgeving voorgesteld. De Commissie werkt momenteel aan een herziening van de REACH-verordening. Van deze herziening kan verwacht worden dat deze implicaties zal hebben voor het Vlaamse beleid inzake zorgwekkende stoffen, evenals voor het Vlaamse beleid inzake circulaire economie.

¹²⁵ RICHTLIJN 2011/83/EU betreffende consumentenrechten

¹²⁶ VERORDENING (EU) 2024/1252 tot vaststelling van een kader om een veilige en duurzame voorziening van kritieke grondstoffen te waarborgen

¹²⁷ VERORDENING (EU) 2024/1781 betreffende de totstandbrenging van een kader voor het vaststellen van vereisten inzake ecologisch ontwerp voor duurzame producten

¹²⁸ VERORDENING (EU) 2023/1542 inzake batterijen en afgedankte batterijen

¹²⁹ VERORDENING (EU) 2024/3110 tot vaststelling van geharmoniseerde regels voor het verhandelen van bouwproducten

¹³⁰ RICHTLIJN 2005/29/EG betreffende oneerlijke handelspraktijken van ondernemingen jegens consumenten op de interne markt en RICHTLIJN 2011/83/EU van het Europees Parlement en de Raad van 25 oktober 2011 betreffende consumentenrechten

¹³¹ EUROPESE COMMISSIE (2024) Material flows and resource productivity rapport

¹³² EUROPESE COMMISSIE (2024)c, p. 9.

¹³³ EUROPESE COMMISSIE (2024)a

Vlaamse en Belgische ontwikkelingen

In de beleidsnota Omgeving wordt aangegeven dat de materiaalinzet door de Vlaamse economie hoog is en tussen 2010 en 2022 toenam tot 348 miljoen ton per jaar. Van deze materiaalinzet is slechts 13% afkomstig van eigen ontginningen van minerale grondstoffen en biomassa. Vlaanderen is dus zeer afhankelijk van invoer om de economie te doen draaien, in het bijzonder voor wat betreft (zeldzame) metalen en fossiele energiedragers. De materialenvoetafdruk – het totaal aan primaire grondstoffen dat wereldwijd ontgonnen wordt voor de finale consumptie van goederen en diensten in Vlaanderen – is tussen 2012 en 2022 met 1% gedaald. Tegen 2030 had de materialenvoetafdruk met 30% moeten verminderd zijn. De circulariteitsgraad van het materiaalgebruik, de verhouding van het circulair materiaalgebruik ten opzichte van het totale materiaalgebruik, nam toe van 15% in 2014 tot 16,3% in 2020. De vaststelling dat we onze grondstoffen beter in de kringloop houden, maar onze materialenvoetafdruk maar beperkt daalt, betekent dat we steeds meer fysieke producten consumeren¹³⁴.

In de beleidsnota Omgeving wordt aangegeven dat er **een integrale preventiestrategie** zal worden ontwikkeld, waarbij men circulaire principes ook wil doen respecteren in andere beleidsplannen en -domeinen.¹³⁵ Het is de bedoeling om met een betere selectieve inzameling, recycling en kwaliteitsbewaking het gebruik van gerecycleerde materialen te bevorderen.¹³⁶ Er wordt ingezet op het **beperken van de risico's** voor mens en leefmilieu binnen materiaalkringlopen, in het bijzonder voor asbest en andere zorgwekkende stoffen.¹³⁷ Daarnaast zal Vlaams beleid **gerichte maatregelen nemen om zwerfvuil te verminderen** onder andere door verder te werken aan een Interregionaal Samenwerkingsakkoord (ISA) dat de uitgebreide producentenverantwoordelijkheid (UPV) voor zwerfvuil regelt. Er worden tot slot ook maatregelen genomen om de **capaciteit voor eindverwerking** (zoals storten en verbranden) beter aan te laten sluiten bij het afvalaanbod.¹³⁸ De **diepe ondergrond** in Vlaanderen wordt meer en meer bevroegd, onder meer als bron van drinkwater, hernieuwbare energie (aardwarmte), als grootschalig opslagmedium voor seizoensgebonden energie-onevenwichten (o.a. opslag van aardgas en warm water). In Vlaanderen geraakt het gebruik van ondiepe geothermie steeds beter ingeburgerd. Er wordt een eerste **structuurvisie diepe ondergrond** opgemaakt en onderzocht of Vlaanderen kiest voor lithiumwinning uit diepe formatiewaters.¹³⁹

Ook in andere beleidsdomeinen is aandacht voor grondstoffen, materialen en circulariteit:

- In het beleid voor **economie, innovatie, industrie** zal er worden gestreefd naar *“een volledig circulaire economie om zo beter in onze behoeften aan grondstoffen en water te kunnen voorzien en ons welzijn te maximaliseren met een kleinere ecologische voetafdruk.”* Hierbij staat het voornemen voorop om ondernemingen en strategische partnerschappen te ondersteunen voor meer circulariteit, zoals via *living labs*. Voor de bio-economie wordt een specifiek Vlaams beleid ontwikkeld en een **klankbordgroep** opgericht van **Vlaamse bio-economie-actoren** voor beleidsafstemming.¹⁴⁰
- In het **plattelandsbeleid** wordt verwezen naar de lokale valorisatie van biomassa(rest)stromen uit landschaps- en natuurbeheer onder meer via de werkagenda bio-economie.¹⁴¹

¹³⁴ Beleidsnota Omgeving, p. 16.

¹³⁵ Beleidsnota Omgeving, p. 44.

¹³⁶ Beleidsnota Omgeving, p. 45.

¹³⁷ Beleidsnota Omgeving, p. 46.

¹³⁸ Beleidsnota Omgeving, p. 47.

¹³⁹ Beleidsnota Omgeving, p. 51.

¹⁴⁰ Beleidsnota Economie, Wetenschap, Innovatie en Industrie, p. 21 en p. 22.

¹⁴¹ Beleidsnota Plattelandsbeleid, p. 7.

- De Vlaamse overheid wil inzetten op **circulaire landbouw**. Onderzoek en innovatie worden ingezet voor meer duurzame productiemethoden, korte en circulaire ketenmodellen en productie voor de biogebaseerde economie (voeding én materialen).¹⁴²
- Voor duurzaam wonen en bouwen worden projectoproepen gelanceerd om **circulair bouwen** en off-site building verder op te schalen en in te zetten op de energietransitie, vergroening en ontharding van woonwijken.¹⁴³

4.2. Verwachte adviesvragen inzake ‘circulaire economie & materialen’

- **Adviesvragen wijziging Materialendecreet en VLAREMA:** herziening verwacht in het kader van de algemene herziening van de Europese kaderrichtlijn afval en hervorming van de afvalheffing tot een transparante set van enkele basistarieven (tijdspad afhankelijk van EU besluitvorming). Deze adviesvraag krijgt prioriteit.
- **Adviesvraag op basis van de mid-term evaluatie van het Lokaal Materialenplan (LMP) (2027).** Deze adviesvraag krijgt prioriteit.
- **Adviesvraag vervolg op Actieplan “voedsel en biomassa circulair 2021-2025” (2025).** Het actieplan eindigt in 2025. Dit actieplan zal gemaakt worden na publicatie van de Europese strategie bio-economie, die uitkomt in de loop van 2025. Deze adviesvraag krijgt prioriteit.
- **Adviesvragen wijziging Materialendecreet en VLAREMA** in kader van de verordening inzake **batterijen en afgedankte batterijen** (voor 18 augustus 2025 voor wat betreft regelingen inzake uitgebreide producentenverantwoordelijkheid).
- **Adviesvraag wijziging interregionale samenwerkingsakkoord voor verpakkingsafval:** wordt aangepast om preventie- en hergebruikdoelstellingen te integreren, in overeenstemming met de Plastic Packaging and Waste Regulation (PPWR) (tijdspad afhankelijk van EU besluitvorming, naar verwachting in de loop van 2025).
- **Adviesvraag interregionaal samenwerkingsakkoord rond uitgebreide producentenverantwoordelijkheid rond zwerfvuil** en opmaak van een set van voorwaarden waaraan het beheer van huishoudelijk (rest)afval moet voldoen met het oog op verbranding (tijdspad onbekend).
- **Adviesvraag wijziging interregionaal samenwerkingsakkoord** met de federale overheid en de andere gewesten rond de Europese doelstellingen voor **voedselafval** (tijdspad onbekend).
- **Adviesvraag wijziging Bodemdecreet (2025).** Bovendien komt er evaluatie van het Bodemdecreet, gevolgd door een aanpassing, gericht op administratieve vereenvoudiging van bodemprocedures bij verontreiniging en voor een snellere doorlooptijd.¹⁴⁴
- **Adviesvraag** in het kader van het opstellen van een **nationaal (exploratie)programma** (eind mei 2025), in uitvoering van de CRMA, met onder meer als doel om tegen 2030 minstens 25% van de nodige kritieke grondstoffen via recyclage te bekomen. Daarvoor voeren we het Lokaal Materialenplan (LMP) uit.
- **Adviesvraag over de structuurvisie diepe ondergrond** (tijdspad nog niet gekend).

4.3. te ondernemen initiatieven

- 19) **Advies over de Bio-economie (2025).** Op grond van de conferentie van 2024 worden aanbevelingen geformuleerd. Daaraan gekoppeld mogelijks een initiatief rond natte landbouw (paludicultuur), producten die moeilijk herbruikbaar zijn door regelgeving (bv. schapenwol die

¹⁴² Beleidsnota Landbouw en Tuinbouw, p. 37.

¹⁴³ Beleidsnota Wonen, p. 48.

¹⁴⁴ Beleidsnota Omgeving, p. 49; alsook de bijlage met beleidsevaluatie, p. 4.

als afval beschouwd wordt) en/of hergebruik in materialen van CCUS. Het vervolgtraject wordt besproken januari 2025.

- 20) **Een evenement met het oog op kennisdeling** over het actieplan Voedselverlies en biomassa(rest)stromen circulair: resultaten en vervolg **(2025)**.
- 21) **Briefing nota en/ of evenement:** Gedragsverandering - Hoe mensen meekrijgen met onder meer 'storytelling', in samenwerking met de werkgroep klimaat en energie **(2026)**.
- 22) **Een hoorzitting met het oog op kennisdeling** over de diepe ondergrond in samenhang met de uitvoering van de *Critical Raw Materials Act* (CRMA) en het daaraan gekoppelde nationaal exploratieprogramma **(2025)**. *Timing: na oplevering van het geologisch onderzoek gericht op de opmaak de structuurvisie diepe ondergrond en (kritieke) grondstoffenbevoorrading.*
- 23) **Een studiedag inzake** Europese initiatieven over textiel. In de loop van 2025 brengt de Europese Commissie een gedelegeerde handeling uit over textiel in kader van de Ecodesign for Sustainable Products Regulation. Het is de bedoeling om de inhoud daarvan te delen met stakeholders binnen Vlaanderen. (in samenwerking met het Steunpunt CE) **(mei- juni 2025)**.
- 24) **Een evenement met het oog op kennisdeling** over hervorming van de afvalheffingen en de relatie met ETS (in besloten kring) **(2026)**.
- 25) **Open hoorzitting** over circulair aankoopbeleid met aandacht voor de rol van Kmo's **(2026)**.

5. Water- en Ruimtelijk Beleid

5.1. Vooruitzichten

Globale ontwikkelingen

Water speelt een cruciale rol in duurzame ontwikkeling en is verbonden met bijna elk aspect van de **Duurzame Ontwikkelingsdoelen** (SDG's). De toegang tot water, sanitaire voorzieningen en hygiëne (WASH) blijft een groot mondiaal probleem, net als de stijgende niveaus van waterstress. Deze problemen worden verergerd door klimaatverandering en veroorzaken grote risico's in voedsel-, energie-, stedelijke en milieusystemen, die vooral worden gevoeld door de armste en meest kwetsbare bevolkingsgroepen. Zulke verstoringen werken ook door via de handel en transport. De economische kost daarvoor in België wordt ingeschat op 1 tot 2.2 miljard euro per jaar tegen 2050¹⁴⁵.

Net zoals bij materialenbeleid, en in tegenstelling tot wat voor klimaat- of biodiversiteitskwesties het geval is, is er geen wereldwijd sterk verdrag inzake waterbeleid¹⁴⁶. De **2023 Waterconferentie** van de VN wees op werkpunten inzake het mensenrecht op water, financiering, data, té hoge druk op de systemen, de nood aan duurzamere voedselsystemen en meer grensoverschrijdende samenwerking. Dat resulteerde in een internationale **Water Action Agenda** met honderden wateractiebeloften. Veel van die acties missen echter financiering, kwantificeerbare doelen of adequate grensoverschrijdende actie. Andere acties hebben geen rekening gehouden met klimaatverandering of met het verbruik van industrie en landbouw¹⁴⁷.

De Waterconferentie leidde tot een resolutie¹⁴⁸ met veel aandacht voor grensoverschrijdende samenwerking, het belang van waterbeleid in het klimaat- en biodiversiteitsbeleid en de rol van

¹⁴⁵ VITO (2024), § 6.11.1, onder scenario RCP8.5

¹⁴⁶ Er zijn 2 verdragen (<https://unece.org/environment-policy/water/about-the-convention/introduction> en <https://unece.org/environment-policy/water/un-watercourses-convention>) maar deze hebben geen sterke juridische basis

¹⁴⁷ <https://www.wri.org/insights/un-water-conference-2023-needed-outcomes>

¹⁴⁸ [UNEP/EA.6/Res.13](https://www.unep.org/press-releases/unep-ea-6-res-13)

water in de voedsel- en energievoorziening. Er werd een “*Special Water Envoy*” benoemd die onder meer de 2026 Waterconferentie moet voorbereiden. In de marge van de klimaat COP29 herhaalde de “Declaration on Water for Climate Action” een aantal topics, zij het bijzonder voorzichtig. Het rapport “The Economics of Water”¹⁴⁹ leest tegelijk als een pleidooi voor een doortastende globale aanpak om de hydrologische cyclus te herstellen.

De integratie van waterbeleid en klimaatbeleid (mitigatie en adaptatie) blijft dus hoog op de agenda, net als financiering, betere governance en meer grensoverschrijdende samenwerking.

Europese ontwikkelingen

Op Europees niveau is er meer en meer aandacht voor de problemen inzake **waterkwantiteit**, gekoppeld aan de stijgende frequentie – en de oplopende kosten – van grootschalige overstromingen en periodes van droogte. Het eerste “European Climate Risk Assessment” (EUCRA)¹⁵⁰ wees op de bedreigingen hiervan voor de Europese energie- en voedselveiligheid, ecosystemen, infrastructuur, watervoorraden, financiële stabiliteit en de menselijke gezondheid. Het rapport toont ook aan dat veel van deze risico’s al kritische niveaus hebben bereikt en kunnen leiden tot catastrofes, indien er geen dringende en doortastende actie komt.

De nieuwe Europese Commissie zal het **Europese klimaatadaptatieplan** actualiseren¹⁵¹. Dat moet de Lidstaten ondersteunen én ervoor zorgen dat klimaatrisico's volledig worden geïntegreerd in al het EU-beleid: landbouw, infrastructuur, economie. Er komt een *climate proofing* mechanisme voor EU gefinancierde activa en de toepassing van het “*do-no-significant-harm*” principe. Tenslotte wordt gewerkt aan bijkomende wetgeving inzake klimaatbestendigheid en paraatheid¹⁵².

Specifiek in verband met **waterkwaliteit** loopt er een herziening van de Kaderrichtlijn Water en dochterrichtlijnen¹⁵³. Het voorstel van de Europese Commissie focuste op de uitbreiding van de lijsten van stoffen¹⁵⁴ en verbetering van de samenwerking bij incidenten en rampen. In reactie hierop hebben de Lidstaten meer fundamentele wijzigingen¹⁵⁵ aan de richtlijn voorgesteld; het Parlement moet haar positie nog opnieuw bepalen; de trilogie zouden begin 2025 kunnen opstarten.

De herziening van de **Nitraatrichtlijn** is opgestart in 2023, een tijdsplan daarvoor is nog niet gekend. Intussen loopt al wel een procedure die de toepassing van RENURE producten¹⁵⁶ binnen de richtlijn moet vergemakkelijken.

Er is ook nog veel werk aan uitvoering van de nieuwe **richtlijn stedelijk afvalwater**¹⁵⁷.

Een belangrijk overkoepelend initiatief wordt de opmaak van het “**Water Resilience Initiative**”. Dat moet acties bevatten over waterefficiëntie, waterschaarste, watervervuiling en watergerelateerde risico’s en de versterking van de innovatieve competitiviteit (inclusief digitalisering) van de Europese waterindustrie¹⁵⁸. Commissaris Roswall wil inzetten op strikte uitvoering van de bestaande wetgeving, aanzienlijke investeringen in waterinfrastructuur en relevante schone

¹⁴⁹ GLOBAL COMMISSION ON THE ECONOMICS OF WATER (2024)

¹⁵⁰ EUROPEAN ENVIRONMENT AGENCY (2024)

¹⁵¹ EUROPESE COMMISSIE (2024)b

¹⁵² EUROPEES PARLEMENT (2024)b

¹⁵³ Voor een stand van zaken, zie <https://www.europarl.europa.eu/legislative-train/theme-a-european-green-deal/file-integrated-water-management-surface-and-groundwater-pollutants>

¹⁵⁴ Het gaat om prioritaire stoffen in oppervlaktewater, EU-normen in grondwater en de “watch list”

¹⁵⁵ Zie <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-11383-2024-INIT/en/pdf/>

¹⁵⁶ RENURE producten zijn kunstmestvervangers op basis van bewerkte dierlijke mest

¹⁵⁷ Voor een overzicht, zie MINARAAD (2024)c

¹⁵⁸ EUROPESE COMMISSIE (2024)a

technologieën voor de industrie, en waar nuttig op vereenvoudiging van de wetgeving. Dé uitdaging wordt de koppeling van deze voornemens inzake waterbeleid met het industrieel en het landbouwbeleid¹⁵⁹.

Vlaamse en Belgische ontwikkelingen

De klimaatverandering zorgt voor extremere weerpatronen, die op hun beurt het watersysteem onder druk zetten. In het regeerakkoord en in de beleidsnota leidt dit tot ingrepen in het ruimtelijk beleid of met ruimtelijke impact. Zo belooft men een versnelling in de uitvoering van de aanbevelingen uit ‘Weerbaar Waterland’. Er komt een **bouwstop in watergevoelige openruimte gebieden** (WORGS), een bijkomende afbakening van dit soort gebieden, en een sterker toezicht op gemeentelijke (bouw)vergunningen in overstromingsgebied. De **hemelwaterverordening** wordt geëvalueerd en de watertoets moet (nog) beter onderbouwd. **Hydrologisch herstel** van landschappen, waterinfiltratie en het vasthouden van water zijn de beoogde oplossing tegen overstromingen en droogte. Een door de *stakeholders* gedragen **openruimtepact** moet zorgen voor de nodige plaats voor water; er blijft ondersteuning voor **gebiedsgerichte coalities** die daarrond samenwerken. De **groenblauwe dooradering** van de open ruimte (mede in uitvoering van de Natuurherstelwet) moet de landschappen in Vlaanderen klimaatbestendig en biodivers maken: steun voor **kleinschalige waterberging** wordt onderzocht, het **Houtkantenplan** wordt verdergezet.

De nieuwe **Blue Deal nota** zal ondersteuning voorzien voor regenwatergebruik, voor waterbesparende maatregelen, voor innovatie in circulair watergebruik en voor investeringen die Vlaanderen bestendig moeten maken tegen klimaatverandering. Het beschikbare budget is evenwel nog onduidelijk. Een strategisch investeringsplan moet de **drinkwaterbevoorrading** verzekeren, en ook daarvoor komt ondersteuning via ‘gepaste instrumenten’.

Zoals reeds aangestipt, voor de grote investeringen op het vlak van waterbeheersing (Kustvisie, Sigmaphan, Strategisch Plan Dendervallei en Weerbare Westhoek) wordt er een geïntegreerd investeringsplan opgemaakt door de beleidsdomeinen **MOW** en Omgeving. Dat plan steunt op een vooraf vastgelegd meerjarenbudget – ook daarvan is de omvang nog niet duidelijk.

De verbetering in de **waterkwaliteit** is in de laatste jaren deels stilgevallen. In de volgende **stroomgebiedsbeheerplannen** zal men minder strenge milieudoelstellingen ingeschreven.

De uitbouw van de **waterzuivering vertraagt**. De regering wil inzetten op meer **efficiëntie**, onder andere door **nieuwe technieken** ingang te laten vinden, zoals IBA's en KWZI's. Daarnaast wil ze het beheer van de gemeentelijke rioleringsinfrastructuur ontsnipperen en een ‘**centrale regie**’ en **geïntegreerde investeringsagenda's** om het investeringstempo te verhogen.

De vervuiling met pesticiden is licht gedaald, maar er blijven veel normoverschrijdingen¹⁶⁰. Er is een **actieplan pesticiden**, met maatregelen om kwetsbare groepen te beschermen; landbouwers zullen daarbij ondersteund worden. Er komen ook “adequate bufferzones” en een verbod op moeilijk verwijderbare stoffen, in het kader van een strategisch plan inzake de bescherming van het drinkwater.

Het **mestbeleid** kampt met hardnekkige uitdagingen: de doelen uit MAP 4, 5 en 6 werden niet gehaald, de meetresultaten dalen de laatste jaren, maar zijn sterk afhankelijk van de

¹⁵⁹ EUROPEES PARLEMENT (2024)a

¹⁶⁰ <https://vmm.vlaanderen.be/feiten-cijfers/water/kwaliteit-waterlopen/fysisch-chemische-toestand/indicator-pesticiden-in-oppevlaktewater?activeAccordion=0813a810-46e9-48f0-9400-5ee77985831c%2C70a620b6-f8bb-4af1-bcde-b99d3ebfa665%2C082f8883-1e40-4599-93a6-e0c64c4a386f%2Cf435e05e-2640-4f46-97e3-35b83e466c51>

weersomstandigheden¹⁶¹, en er lopen verschillende juridische procedures. MAP 7 is recent goedgekeurd, de Vlaamse Regering wil verder inzetten op afspraken met de agrovoedingssector en op administratieve vereenvoudiging.

De **lozingen uit bedrijven** dalen voor de meeste stoffen¹⁶². De focus in het beleid ligt op metalen en gevaarlijke stoffen. Er wordt een kader aangekondigd voor het lozen van micropolluenten, een actie die verband houdt het uitvoeren van de visie Zeer Zorgwekkende Stoffen¹⁶³ en de actie daarin om normen voor die stoffen op te stellen.

Inzake de *governance* moeten de op te richten **waterschappen** alle onbevaarbare waterlopen in één regio operationeel beheren, om zo de versnippering in het waterbeheer op te lossen.

De **financiering** van het waterbeleid zal structureel versterkt worden: er komt een hervorming van de drinkwaterfactuur in functie van het verbruik, en met een correcte tarifiering voor alleenstaanden. Daarnaast worden ook de waterheffingen (grondwater, vervuiling) hervormd in functie van het verbruik en het 'de vervuiler betaalt'-principe, en afgestemd met de hervorming van de watercaptatieheffing.

Tenslotte wil de regering het "**recht op zwemmen**" introduceren: zwemmen wordt overal toegestaan, tenzij op plaatsen waar het expliciet door de (lokale) overheid verboden wordt.

5.2. Verwachte adviesvragen inzake 'water & ruimte'

- **Adviesvraag waterbeheerkwesties (2025)**. De definiëring van de waterbeheerkwesties vormt het startschot voor de herziening van de stroomgebiedsbeheerplannen. Wellicht in samenwerking met SERV en SALV.
- **Adviesvraag Blue Deal Nota (2025)**. In het eerste jaar van deze legislatuur zal een **Blue Deal** aan de Vlaamse Regering worden voorgelegd.¹⁶⁴ Deze zal de strategische **doelstellingen en structurele financiering voor het waterbeleid** vastleggen, zowel voor de bescherming tegen wateroverlast en droogte, als voor zuiver en betaalbaar water en meteen ook het kader voor het Stroomgebiedsbeheerplan 2027-2033 vormen¹⁶⁵. Wellicht in samenwerking met SERV en SALV. Deze adviesvraag krijgt prioriteit.
- **Adviesvraag ontwerp vierde stroomgebiedsbeheerplan (september 2026)**, in uitvoering van de Kaderrichtlijn Water. In de beleidsnota wordt een "sterk en uitvoerbaar waterplan aangekondigd, met ambitieuze en tegelijk haalbare doelstellingen en bindende doorwerking in andere plannen, vormgegeven in concrete programma's die gebiedsgericht worden uitgewerkt". Wellicht in samenwerking met SERV en SALV. Deze adviesvraag krijgt prioriteit.
- **Vlaams Actieplan Duurzaam Pesticiden gebruik (2027)** is een onderdeel van het NAPAN 4 (2028-2032), in uitvoering van Verordening 2009/128, art. 4. Het actieplan bevat een deel van de maatregelen die nodig zullen zijn om de doelen van het vierde stroomgebiedsbeheerplan te bereiken. Deze adviesvraag krijgt prioriteit.
- **Adviesvraag implementatie wijzigingen aan de Kaderrichtlijn Water (tijdspad afhankelijk van EU besluitvorming)**. Deze adviesvraag krijgt prioriteit.

¹⁶¹ <https://vmm.vlaanderen.be/feiten-cijfers/water/kwaliteit-waterlopen/fysisch-chemische-toestand/indicator-nitraat-in-oppervlaktewater-in-landbouwgebied>

¹⁶² Zie bij voorbeeld <https://vmm.vlaanderen.be/feiten-cijfers/water/kwaliteit-waterlopen/lozingen/indicator-emissies-van-zware-metalen-naar-oppervlaktewater-door-bedrijven?activeAccordion=0d66b0dc-d4fd-446f-9c36-e43d11c1a121>

¹⁶³ Vlaamse Overheid (2023)

¹⁶⁴ Beleidsnota Omgeving, p. 69.

¹⁶⁵ Zie ook Minaraad, SERV en SALV (2023)

- **Adviesvragen over aanpassingen aan de financiering (tijdspad onbekend).** De beleidsnota kondigt initiatieven aan om de financiering van het waterbeleid structureel te versterken. Het gaat om aanpassingen aan de afvalwaterheffing, de grondwaterheffing, de captatievergoeding en de waterfactuur. Deze adviesvraag krijgt prioriteit.
- **Adviesvragen in verband met wijzigingen aan de watertoets en de hemelwaterverordening (tijdspad onbekend, mogelijk in samenwerking met SARO).** Deze adviesvraag krijgt prioriteit.
- **Adviesvraag inzake de Waterschappen (tijdspad onbekend).**¹⁶⁶ In functie van de beoogde optimalisering van het beheer van de onbevaarbare waterlopen, is een decretale ingreep nodig. Deze adviesvraag krijgt prioriteit.
- **Adviesvragen implementatie herziening Richtlijn Stedelijk Afvalwater (2025-2026).** De implementatie van deze richtlijn vraagt aanpassingen aan het Waterwetboek, de uitvoeringsbesluiten daarvan en VLAREM.¹⁶⁷
- **Adviesvraag n.a.v. MAP 7 - 8 (2028).** MAP 7 zou lopen van 2025 – 2029, met een tussentijdse evaluatie in 2027. MAP 7 en MAP 8 zullen de maatregelen moeten bevatten die nodig zijn om de doelen van het vierde stroomgebiedsbeheerplan te bereiken. Inhoudelijk is er een sterke link met het bodembeleid en de vierde stroomgebiedsbeheerplannen.
- **Adviesvragen over de drinkwatervoorziening (2025-2026).** Er komt een strategisch investeringsplan gericht op het verzekeren van de watervoorziening, een regelgeving initiatief om in de waterwingebieden mitigerende of preventieve maatregelen te nemen, een “strategisch plan inzake de bescherming van het drinkwater”¹⁶⁸ en tenslotte een actualisatie van de grondwaterbescherming¹⁶⁹ (zie ook “diepe ondergrond”).
- **Adviesvraag aanpassingen ivf omvorming CIW.** Door de oprichting van Waterschappen is een evaluatie van het huidig takenpakket van (CIW) aan de orde. De beleidsnota kondigt een duidelijk mandaat aan, een brede kennis- en netwerkorganisatie en het inkantelen van de ‘transitiearena water’.
- **Adviesvragen over normen zorgwekkende stoffen (tijdspad onbekend).** Het regeerakkoord kondigt een “rechtszeker kader” aan voor het lozen van micropolluenten, in uitvoering van het plan **Zorgwekkende Stoffen**. Daarin werd ook aangekondigd dat er “rechtszekere, technisch haalbare en op aanvaardbare risico’s gebaseerde normen” voor die stoffen worden opgesteld (zie ook adviesvraag beleidsplan zeer zorgwekkende stoffen).
- **Adviesvraag in verband met het recht op zwemmen (tijdspad ongekend).**
- **Mogelijke adviesvraag in verband met het Europese *Water Resilience Initiative (2025)*.**
- **Mogelijke adviesvraag in verband met het *brongericht sedimentbeheer (tijdspad ongekend)*.**

5.3. Te ondernemen eigen initiatieven

- 26) **Kennisverwerving en visieontwikkeling in functie van SGBP 4 (2025-2026).** De CIW kondigde een nauwe betrokkenheid aan van de adviesraden bij de opmaak van SGBP4, via de klankbordgroep. De Minaraad zal een reeks initiatieven ontwikkelen in de periode 2025-2026, gericht op: 1. kennisverwerving bij de raadsorganisaties over de bouwstenen van het plan; 2. detectie van kansen en bedreigingen en 3. visievorming over oplossingsrichtingen. Het proces moet bijdragen aan een beter plan, en een beter advies op dat plan. De concrete uitwerking (hoorzittingen, studiedocumenten, uitwisselingen ...) gebeurt in samenwerking met de CIW;

¹⁶⁶ Beleidsnota Omgeving, p. 69.

¹⁶⁷ Zie Minaraad (2024)c

¹⁶⁸ VLAAMSE REGERING (2024) , maatregelen VLA. 2.6.yy en VLA. 2.6.yyy

¹⁶⁹ Beleidsnota Omgeving, p 7.

ook de andere adviesraden worden betrokken. Er zijn inhoudelijke verbanden te leggen met bodembeleid, vergunningenbeleid, handhaving, en gedragsverandering.

- 27) **Hoorzitting financiering waterbeleid (2025).** In de eerste helft van 2025 hernemen we de geplande hoorzitting over financiering waterbeleid, op basis van de uitgaventoetsing en de CIW voorstellen.
- 28) **Advies op eigen initiatief over de financiering van het waterbeleid (2025). Aansluitend op de hoorzitting,** schrijft de Raad een visienota over de financiering van het waterbeleid. We starten vanuit de eerdere adviezen en kijken naar de gewenste samenhang tussen de verschillende instrumenten, en de gewenste uitgangspunten bij de herzieningen. In samenwerking met SERV.
- 29) **Inspiratie voor de waterschappen (2026).** Er is brede consensus in de Minaraad over de noodzaak om de versnippering in het waterbeheer aan te pakken, en de verbanden met de gebiedsgerichte werking te versterken¹⁷⁰. De realisatie blijft echter uit. De Minaraad organiseert een studiedag met twee doelstellingen: 1. de maatschappelijke belangen in dit debat naar voor te brengen én 2. inspiratie bieden voor oplossingsrichtingen.
- 30) **Hoorzitting handhaving waterbeleid (2026):** hoorzitting over handhaving in waterbeleid, binnen een breder initiatief rond handhaving.
- 31) **Kennisinitiatief “waterbeleid na 2027” (2027).** 2027 wordt vaak genoemd als een scharnierjaar in het waterbeleid, omdat dan de laatste uitstelkans onder de Kaderrichtlijn Water verloopt. Met dit kennisinitiatief willen we een stand van zaken opmaken en vooruitblikken op het beleid “post 2027”.
- 32) **Mogelijke evaluatie Financiering waterbeleid (2029).** In het laatste jaar van de legislatuur bekijken we of we een evaluatie kunnen opmaken van de stand van zaken inzake de financiering van het waterbeleid.

6. Lucht- en Hinderbeleid

6.1. Vooruitzichten

Globale ontwikkelingen

De problematiek van luchtverontreiniging is nauw verbonden met *Sustainable Development Goal* (SDG) 3: Goede gezondheid en welzijn. **Luchtvervuiling** is volgens *State of Global Air Report 2024* nog steeds **de belangrijkste milieu-gerelateerde oorzaak voor ziektelast**, met op wereldvlak jaarlijks naar schatting 8.1 miljoen vroegtijdige sterfgevallen. Ongeveer de 58% van deze sterfgevallen werd toegeschreven aan fijnstof. Fijnstof (PM2.5), stikstofoxiden (NO₂) en ozon (O₃) worden nu erkend als de grootste bedreigingen voor de volksgezondheid in stedelijke en verstedelijkende regio's. Een belangrijk nieuw inzicht in dit rapport is de impact van stikstofoxiden op de gezondheid van kinderen, waarbij de blootstelling aan NO₂ is gekoppeld aan de ontwikkeling van astma.¹⁷¹

Net zoals bij materialenbeleid en waterbeleid, en in tegenstelling tot wat voor klimaat- of biodiversiteitsbeleid het geval is, is er geen afzonderlijk globaal en algemeen verdrag inzake luchtverontreiniging. Wel zijn er diverse regionale verdragen (i.e. op het niveau van werelddelen) en afzonderlijke globale verdragen voor specifieke stofstromen (ozon, kwik, POP's, enz.) of sectorale stromen (bv. voor scheepvaart en luchtvaart). Momenteel lopen er onderhandelingen

¹⁷⁰ MINARAAD (2024)b

¹⁷¹ HEALTH EFFECTS INSTITUTE (2024)

over de **herziening van het Protocol van Göteborg** ter bestrijding van verzuring, eutrofiëring en ozon in de omgevingslucht.

De **WHO** heeft in 2021 nieuwe advieswaarden¹⁷². voor luchtkwaliteit uitgebracht, die aanzienlijk strenger zijn dan de vorige waarden uit 2005¹⁷³.

Sinds 2023 heeft de **Internationale Maritieme Organisatie (IMO)** nieuwe maatregelen en initiatieven geïntroduceerd om de uitstoot van schadelijke stoffen door de **scheepvaart** te verminderen. Een belangrijk initiatief is de verdere aanscherping van de normen voor NOx en SOx, waarbij de Noordzee en de Oostzee sinds 2021 zijn aangewezen als NOx-emissiebeheersgebieden. De IMO streeft ernaar om de NOx-emissies in deze gebieden met 80% te verminderen tegen 2030, vergeleken met 2016.¹⁷⁴ Het **ICAO** werkt aan concrete maatregelen om **bij luchtvaart** de non-CO2 emissies, zoals stikstofdioxide (NOx), contrails, en fijnstof te verminderen. Voor de reductie van NOx-emissies streeft ICAO naar een afname van 15-20% voor nieuwe vliegtuigmotoren tegen 2028. Gelijktijdig worden er stappen aangekondigd om geluidsnormen voor vliegtuigen verder aan te scherpen.¹⁷⁵

Europese ontwikkelingen

Ondanks het feit dat in de afgelopen tientallen jaren de luchtkwaliteit in de Europese Unie sterk is verbeterd¹⁷⁶, waren er volgens het EEA in **2021 ten minste 253.000 voortijdige sterfgevallen in de EU** toe te schrijven aan blootstelling aan fijnstof (PM2,5) in een hogere concentratie dan de WHO-richtwaarde van 5 µg/m³. Stikstofdioxideverontreiniging leidde tot 52.000 vervroegde sterfgevallen en kortdurende ozonverontreiniging tot 22.000 voortijdige sterfgevallen. Luchtverontreiniging veroorzaakt aldus nog steeds betekenisvolle gezondheidsproblemen en leidt tot aanzienlijke kosten voor gezondheidszorgsystemen¹⁷⁷.

Onder het 'Actieplan voor nulvervuiling' van de Europese *Green Deal* (EGD) stelde de Europese Commissie de tussentijdse doelstelling voor 2030 vast om het aantal vroegtijdige sterfgevallen als gevolg van PM2,5 met ten minste 55% te verminderen in vergelijking met de niveaus van 2005. Op 20 november 2024 werd in dat kader de nieuwe **Richtlijn Luchtkwaliteit (EU) 2024/2881** aangenomen. Deze richtlijn legt nieuwe grenswaarden vast voor diverse luchtverontreinigende stoffen, waaronder PM2,5 en NO2.

De nieuwe **Richtlijn inzake Industriële Emissies (EU) 2024/1785** werd gepubliceerd op 15 juli 2024. Medio 2026 zal de Europese Commissie diverse uitvoeringshandelingen stellen: bepaling van de inhoud van de door bedrijven voor hun installaties op te maken transformatieplannen, wijziging van de BBT-referentiedocumenten, vaststelling van een beoordelingsmethode voor de naleving van de emissiegrenswaarden en onderzoek naar uitbreiding van de scope. De Lidstaten hebben eveneens de tijd tot medio 2026 om de bepalingen van de richtlijn in nationale wetgeving om te zetten en/of te implementeren.¹⁷⁸

¹⁷² Voor stikstofdioxide (NO2) is de jaargemiddelde advieswaarde verlaagd van 40 µg/m³ naar 10 µg/m³, voor fijnstof (PM10) van 20 µg/m³ naar 15 µg/m³, en voor fijnstof (PM2,5) van 10 µg/m³ naar 5 µg/m³.

¹⁷³ WORLD HEALTH ORGANIZATION (2021)

¹⁷⁴ INTERNATIONAL MARITIME ORGANIZATION (2023)

¹⁷⁵ INTERNATIONAL CIVIL AVIATION ORGANIZATION (2022)

¹⁷⁶ Tussen 2005 en 2021 daalde het aantal sterfgevallen in de EU dat aan PM2.5 kan worden toegeschreven met 41%

¹⁷⁷ EEA (2023)

¹⁷⁸ Minaraad (2025)

Momenteel loopt er een raadpleging van de Commissie in het kader van de **evaluatie van de NEC-Richtlijn (EU) 2016/2284**, die volgens bepalingen in de richtlijn voor het einde van 2025 voltooid moet zijn¹⁷⁹.

Vlaamse en Belgische ontwikkelingen

De voorbije decennia is de **luchtkwaliteit in Vlaanderen merkbaar verbeterd**. Zowel de fijnstof- als de stikstofdioxide-concentraties in de lucht vertonen een dalende trend. Op de meeste plaatsen halen we de Europese luchtkwaliteitsdoelstellingen, maar nog niet de strengere grens- en streefwaarden voor 2030¹⁸⁰.

Fijn stof, stikstofdioxide en ozon zijn de drie stoffen met de grootste gezondheidsimpact in Vlaanderen en leiden tot vroegtijdige sterfte¹⁸¹. In 2023 waren er naar schatting ongeveer: **3500 vroegtijdige sterfgevallen door PM^{2,5}**, 1600 vroegtijdige sterfgevallen door O₃ en 800 vroegtijdige sterfgevallen door stikstofdioxide¹⁸².

De nieuwe luchtkwaliteitsrichtlijn (EU) 2024/2881 is op 14 oktober 2024 definitief goedgekeurd door de Raad van de Europese Unie. De **toegelaten luchtconcentraties voor fijn stof en stikstofdioxide worden gehalveerd en vanaf 2030 zijn er ook bindende normen voor zware metalen**. De nieuwe luchtkwaliteitsrichtlijn moet binnen de twee jaar omgezet worden in het Vlaamse milieurecht. Ook het meetnet moet versterkt worden.

Het **Vlaams Luchtbeleidsplan** zal in functie van de vernieuwde Europese luchtkwaliteitsrichtlijn aangepast worden. Omdat het wagenpark meer en meer emissievrij wordt, wordt vooropgesteld dat het wettelijk kader rond **de lage-emissiezone (LEZ)** niet verder zal verstrengd worden. Wel wordt ingepland luchtmissies te meten en monitoren bij plaatsen met verhoogd risico van luchtvervuiling.¹⁸³

Wat **mobiliteit** betreft voorziet het regeerakkoord in volgende initiatieven:

- Een ambitieuze **modal shift** waarbij het aandeel duurzame modi toeneemt tot 50% van alle verplaatsingen in Vlaanderen tegen 2030.¹⁸⁴
- Een **digitaal systeem** om ook de buitenlandse voertuigen die niet onderworpen zijn aan de kilometerheffing voor vrachtwagens mee te laten bijdragen aan het gebruik van de wegen.¹⁸⁵
- De in 2022 goedgekeurde **Vlaamse mobiliteitsvisie 2040** wordt geactualiseerd met operationele doelstellingen op basis van de prioriteiten in het regeerakkoord en de goedgekeurde regionale mobiliteitsplannen.¹⁸⁶
- De doelstelling van een transitie naar **duurzame mobiliteit** wordt, met oog voor haalbaarheid en betaalbaarheid, conform gemaakt aan de Europese doelstellingen.

¹⁷⁹ Persbericht Europese Commissie https://environment.ec.europa.eu/news/commission-launches-consultation-nec-directive-2024-09-03_en#:~:text=Commission%20consults%20citizens%20and%20stakeholders,health%20and%20the%20environment.

¹⁸⁰ Beleidsnota Omgeving, p. 19.

¹⁸¹ Deze schattingen mag je niet zomaar optellen, want er kan voor een deel overlap zijn tussen vroegtijdige sterfgevallen die toegeschreven worden aan verschillende vervuilende stoffen.

¹⁸² Website VMM, Evolutie uitstoot en luchtkwaliteit <https://www.vmm.be/lucht/evolutie-luchtkwaliteit/hoe-evolveert-de-luchtkwaliteit-in-vlaanderen#section-5>

¹⁸³ Vlaams Regeerakkoord, p. 77.

¹⁸⁴ Vlaams Regeerakkoord, p. 36.

¹⁸⁵ Vlaams Regeerakkoord, p. 37.

¹⁸⁶ Vlaams Regeerakkoord, p. 40.

- De Europese tijdlijn wordt aangehouden om vanaf 2035 geen nieuwe personen- of bestelwagens met fossiele verbrandingsmotoren meer te verkopen¹⁸⁷. De bestaande CPT-visie 2030 wordt geactualiseerd.

Rond **scheepvaart** (inclusief binnenvaart) zijn in het regeerakkoord volgende initiatieven aangekondigd: de verdere implementatie van Europese verordeningen rond walstroom en brandstoffen (AFIR sector scheepvaart, FuelEUMaritime)¹⁸⁸, het inzetten van het vergunningeninstrument voor het gebruik van innovatie, walstroom en nieuwe technologieën om emissie van scheepvaart te verminderen, het faciliteren van de *Green Deal* Binnenvaart en opmaak van een visienota rond duurzamer cruisetoeerisme¹⁸⁹.

Om een omslag te realiseren in **hinderbeperving** heeft de beleidsbrief Omgeving aandacht voor: minder omgevingslawaai, geurhinder met betrekking tot woningen in het landbouwgebied, lichtvervuiling, en een preventief stralingsbeleid. Het omgevingsveiligheidsbeleid wordt verder uitgebouwd, zodat risicobronnen en ruimtelijke ontwikkelingen beter op elkaar kunnen worden afgestemd.

6.2. Verwachte adviesvragen inzake 'lucht & hinder'

- **Adviesvraag actualisering Luchtbeleidsplan (2025)**. Het plan wordt geactualiseerd op basis van het derde voortgangsrapport (2025). Het wordt ook afgestemd op de nieuwe Europese Richtlijn Luchtkwaliteit en de emissietaakstellingen voor NOx en NH3 die voortvloeien uit het stikstofdecreet geïntegreerd in het Luchtbeleidsplan.¹⁹⁰ Deze adviesvraag krijgt prioriteit.
- **Adviesvragen wijziging VLAREM II ter omzetting nieuwe Richtlijn Luchtkwaliteit en opstellen roadmap (2026)**. De Lidstaten hebben tot juni 2026 om de meeste bepalingen van de richtlijn in nationale wetgeving om te zetten en/of te implementeren. Voor sommige bepalingen gelden er langere uitvoeringstermijnen (zie BN herziening RIE). Tevens zal daarbij de bestaande wetgeving rond luchtverontreiniging geëvalueerd worden. In uitvoering van de nieuwe richtlijn zal in 2028 een *roadmap* opgesteld en het meetnet aangepast worden.¹⁹¹ Deze adviesvraag krijgt prioriteit.
- **Adviesvraag stapsgewijze vervanging van oudere, minder milieuvriendelijke kachels en open haarden (tijdsfad onbekend)**. De focus ligt op de uitfasering van oude en vervuilendste toestellen, rekening houdend met kwetsbare groepen. Het moment van eigendomsoverdracht met het nodige flankerende beleid zoals voorzien in het renovatiebeleid is hierbij het aangrijpingspunt. Daarnaast wordt een onderhouds- en keuringsplicht voor stooktoestellen op hout onderzocht¹⁹². Deze adviesvraag krijgt prioriteit.
- **Adviesvraag retributiesysteem voor industriële luchtkwaliteitsmonitoring (tijdsfad onbekend)**. De structurele monitorverplichting voor bepaalde bedrijfssectoren wordt afgestemd op wat Europees of internationaal is afgesproken. Om de bedrijven te ontzorgen krijgt de VMM de taak om onafhankelijke metingen uit te voeren in opdracht van bedrijven. Hiertoe wordt een retributiesysteem voor industriële luchtkwaliteitsmonitoring opgezet. Daarnaast wordt gezocht naar synergie-effecten uit bedrijfsmonitoring wat moet leiden naar een winwin zonder bijkomende administratieve lasten.¹⁹³ Deze adviesvraag krijgt prioriteit.

¹⁸⁷ Beleidsnota Mobiliteit en Openbare Werken, p.34.

¹⁸⁸ Website Vleba, <https://www.vleba.eu/nieuws/regionaal-beleid-en-vervoer/afir-en-fueleu-maritime-gepubliceerd>

¹⁸⁹ Beleidsnota Omgeving, p. 65.

¹⁹⁰ Beleidsnota Omgeving, p. 63.

¹⁹¹ Beleidsnota Omgeving, p. 63.

¹⁹² Ter info: in Nederland zijn gasketels met vermogen tussen 20 en 100 kW niet keuringsplichtig.

¹⁹³ Beleidsnota Omgeving, p. 66.

- **Adviesvraag wijzigingsbesluit normenkader voor PFAS (tijdspad onbekend).** Voor de aanpak van de verspreiding van zorgwekkende stoffen naar de lucht worden normenkaders en betrouwbare meetmethoden ontwikkeld. Centraal staat daarbij een gebieds-specifieke en kostenefficiënte risico-gebaseerde aanpak, die een werkbaar evenwicht vormt tussen bescherming van mens en milieu, bescherming van strategische sectoren, milieuwinst en maatschappelijk verantwoorde uitgaven (zie ook adviesvraag beleidsplan zeer zorgwekkende stoffen). Deze adviesvraag krijgt prioriteit.
- **Adviesvraag herziening PAS-decreet (vermoedelijk 2029).** Tijdens deze legislatuur zal een Programmatische Aanpak Stikstof (PAS) op basis van een emissiebeleid onderzocht worden. Indien de ontwikkelde aanpak zowel juridisch als wetenschappelijk robuust is, zal dit juridisch uitgewerkt worden via o.a. een aanpassing van het PAS-decreet. Deze adviesvraag krijgt prioriteit.
- **Adviesvraag bijstelling kader geurhinder (tijdspad onbekend).** *“Gedesaffekteerde bedrijfswoningen kunnen, maar altijd in respect voor en met aanvaarding van de gebiedseigen activiteiten. Met betrekking tot die woningen in het landbouwgebied herbekijken we in dat kader het geurkader en verankeren we dat in regelgeving.”* evenals *“We evalueren tevens, met betrekking tot woningen in het landbouwgebied, het huidige geurbeleid in Vlaanderen en maken werk van een aangepast geurkader waarbij verschillende sectoren op éénzelfde manier behandeld worden.”*¹⁹⁴
- **Adviesvraag tot wijziging van de Vlaamse Codex Fiscaliteit (begin 2025)**¹⁹⁵. Dit decreet beoogt o.a. de invoering van een secundair systeem kilometerheffing¹⁹⁶. Tevens wordt conform de herziene Europese tolrichtlijn de CO₂-uitstoot geïntegreerd in de kilometerheffing. Andere doelen zijn het stimuleren van de nachtlogistiek, het tegengaan van sluipverkeer, en congestievorming en het vermijden van een verschuiving van vrachtwagens naar bestelwagens.
- **Adviesvraag voor decreetwijziging voor herziening van de verkeersfiscaliteit voor nul-emissie-voertuigen voor nieuwe inschrijvingen (2025)**¹⁹⁷. Door de vooruitgang in de vergroening van het wagenpark zijn de inkomsten uit de verkeersfiscaliteit afgenomen, terwijl dergelijke voertuigen ook gebruikmaken van de openbare wegen. Voor de leasingvoertuigen is een samenwerkingsakkoord noodzakelijk met het Waalse en Brusselse Hoofdstedelijk Gewest. Samenwerking met Mora na te gaan.
- **Adviesvraag actualisering van de bestaande CPT-visie 2030 (tijdspad onbekend).** Deze actualisering beoogt de CPT-visie 2030 in lijn te brengen met de ambities uit het regeerakkoord en de beleidsnota's. Mogelijke aspecten hierbij zijn: verschuiving datum naar 2035 om geen nieuwe personen- of bestelwagens met fossiele verbrandingsmotoren meer te verkopen, de invoering van de ETS₂, de takshift, en maatregelen om *total cost of ownership* tegen 2029 aantrekkelijk te maken voor nieuwe emissievrije voertuigen.¹⁹⁸
- **Optimalisatie van de kilometerheffing voor vrachtwagens en digitaal systeem (tijdspad onbekend).** De Vlaamse Regering voorziet de optimalisatie van de kilometerheffing voor vrachtwagens en de uitwerking van een digitaal systeem om ook andere buitenlandse voertuigen mee te laten bijdragen aan het gebruik van onze wegen. Beide instrumenten worden in overeenstemming gebracht met de herziene Eurovignetrichtlijn, waar CO₂-emissies

¹⁹⁴ Beleidsnota Omgeving, p. 36 en p. 38.

¹⁹⁵ Beleidsnota Mobiliteit en Openbare Werken, p.48.

¹⁹⁶ Een secundair systeem is een heffingssysteem waarmee gebruikers kunnen betalen voor het gebruik van het tolnetwerk indien zij het primair systeem (OBU) niet kunnen of willen gebruiken.

¹⁹⁷ Beleidsnota Financiën en Begroting, p.19.

¹⁹⁸ Beleidsnota Mobiliteit en Openbare Werken, p.35.

en luchtverontreiniging in opgenomen zijn. Samenwerking met MORA zal nagegaan worden.

199

7.3. Te ondernemen eigen initiatieven

- 33) **Besloten hoorzitting bij de opeenvolgende voortgangsrapportages bij het Luchtbeleidsplan (vanaf 2025 tweejaarlijks).** Het Vlaams Luchtbeleidsplan 2030 bevat doelstellingen en maatregelen om de luchtverontreiniging in Vlaanderen aan te pakken. Hierbij besliste de Vlaamse Regering ook om tweejaarlijks een voortgang van dit luchtbeleidsplan te rapporteren. In 2025 wordt het Derde voortgangsrapport vastgesteld.
- 34) **Besloten hoorzitting opvolging PAS (2025).** Jaarlijks wordt gerapporteerd over de stikstofemissies, -concentraties en -deposities en wordt extra onderzoek uitgevoerd waar er nood blijkt te zijn op basis van de jaarlijkse rapportering PAS²⁰⁰.
- 35) **Briefing Nota Herziening NEC-richtlijn (2026).** In artikel 13 van de NEC-richtlijn ([Directive \(EU\) 2016/2284](#)) wordt de Commissie verzocht de richtlijn uiterlijk op 31 december 2025 te herzien. De Commissie zal de richtlijn evalueren aan de hand van de [richtsnoeren voor](#) betere regelgeving.
- 36) **Besloten hoorzitting beleid houtstooktoestellen (2026).** De Vlaamse overheid neemt zich voor om tijdens deze legislatuur de Green Deal Huishoudelijke Houtverwarming uit te voeren. Centraal hierbij staat de uitfasering van oude en vervuilendste toestellen, rekening houdend met kwetsbare groepen. Ook worden de Europese initiatieven omtrent huishoudelijke houtstook opgevolgd, inbegrepen de verwachte herziening van de ecodesign-eisen voor houtstooktoestellen²⁰¹.
- 37) **Conferentie naar een emissiebeleid voor de PAS (2028).** Een interdisciplinair wetenschappelijk team moet vorm geven aan een emissiebeleid dat zowel juridisch als wetenschappelijk robuust is. Op basis daarvan zal tijdens deze legislatuur een volgende Programmatische Aanpak Stikstof (PAS) ontwikkeld worden, indien de wetenschappelijke robuustheid is bewezen. Die vormt de decretale basis voor een vergunningenbeleid dat in werking treedt in 2031.²⁰² Het lijkt aangewezen om in verband met de resultaten van deze werkzaamheden een conferentie te organiseren.

7. Biodiversiteits- en Ecosysteembeleid

7.1. Vooruitzichten

Globale ontwikkelingen

Algemeen is de globale toestand en trend inzake biodiversiteit niet significant verbeterd.²⁰³ Het globaal proces om hier verbetering in te brengen is gebaseerd op het Verdrag van de Biodiversiteit uit 1992 en de daaruit voortvloeiende **Conferences of Parties (COP)**. [COP 16 voor Biodiversiteit](#) liep van 21 oktober tot en met 1 november 2024 in Colombia, met een gemengd resultaat. Zo werd bijvoorbeeld geen verdere vooruitgang geboekt inzake financiering van de nodige maatregelen om het biodiversiteitsverlies te keren. Wel werd er een 'Cali-fonds' opgericht dat moet zorgen voor een eerlijke verdeling van de voordelen die bepaalde actoren uit de natuur halen (Nagoya-

¹⁹⁹ Beleidsnota Omgeving, p. 65.

²⁰⁰ Artikel 47 van het PAS-decreet

²⁰¹ <https://www.vlaamsparlement.be/nl/parlementair-werk/commissies/commissievergaderingen/1685902/verslag/1686847>

²⁰² Artikel 47 van het PAS-decreet

²⁰³ IPBES (2019)

protocol/*Access and Benefit Sharing*). Wat betreft **innovatieve financieringsinstrumenten** lichtte de EU haar verkennende werkzaamheden toe over het potentieel en de uitdagingen van biodiversiteitscertificering en natuurkredieten.²⁰⁴ In principe is er een tweejaarlijkse ritme van de COP's bij het Biodiversiteitsverdrag. **COP17** zal aldus plaatsvinden in **Yerevan, Armenië**, in het laatste kwartaal van **2026** – samen met de COP12 inzake het Protocol van Cartagena inzake bioveiligheid en COP6 inzake het Nagoya-Protocol inzake toegang tot genetische hulpbronnen en de eerlijke en billijke verdeling van de voordelen hiervan. Een en ander houdt ook verband met SDG 15²⁰⁵, *life on land*.

Van 10 tot en met 16 december 2024 hield **IPBES zijn 11de plenaire bijeenkomst** in Namibië. Te verwachten en op te volgen ontwikkelingen in dit verband zijn opmaak van diverse rapporten. Het **Nexus Assessment** behandelt de met elkaar verweven wereldwijde crises op het gebied van biodiversiteit, water, voedsel, gezondheid en klimaatverandering. Het **rapport over transformatieve veranderingen** focust op de onderliggende oorzaken van de biodiversiteitscrisis en opties om te komen tot een systeembrede reorganisatie voor een rechtvaardige en duurzame toekomst. Er zal in de komende jaren gewerkt worden aan een tweede *global assessment of biodiversity and ecosystem services* worden opgemaakt, evenals een *assessment* over geïntegreerde biodiversiteit-inclusieve ruimtelijke ordening en ecologische connectiviteit.

In 2021 verkondigden de leiders van de G7 dat "*de wereld niet alleen netto nul moet worden, maar ook natuurpositief, ten behoeve van zowel mensen als de planeet*". Ze stelden hierbij dat een *natuurpositieve benadering de biodiversiteit [verrijkt], koolstof [opslaat], water [zuivert] en het risico op pandemieën [vermindert]*.²⁰⁶ Gelet op de resonantie die dit initiatief recent genereerde op Europees niveau is dit een op te volgen ontwikkeling.

Europese ontwikkelingen

Ook in de EU is de situatie voor Europees beschermde habitats en soorten niet rooskleurig. Het Europees Milieuagentschap communiceerde in 2023 dat 81% van de beschermde habitats, 39% van de beschermde vogels en 63% van de andere beschermde soorten in een slechte staat verkeren. Slechts een zeer klein deel van alle beschermde soorten en habitats toonde enige vorm van verbetering ten opzichte van de afgelopen jaren.²⁰⁷ De voorbije jaren nam de Europese Commissie diverse wetgevende initiatieven om deze (globale en Europese) negatieve trend inzake biodiversiteit om te keren. Voor de aankomende periode heeft commissievoorzitter von der Leyen verklaard dat het natuurbeleid toegespitst moet zijn op "*incentives for equitable and efficient implementation*".²⁰⁸ Eind 2026 wordt een nieuw *state of nature-report* verwacht.

De **Verordening inzake natuurherstel** is in werking getreden op 18 augustus 2024. Het doel ervan is om bij te dragen tot het herstel van diverse ecosystemen evenals om bij te dragen tot doelen inzake klimaatmitigatie en -adaptatie, bodemkwaliteit en voedselzekerheid. Een belangrijk onderdeel is de opmaak van **nationale herstelplannen** door de Lidstaten. De Commissie zal hiertoe nog een uniform model voor opmaken, evenals voor de invulling er van **diverse gedelegeerde handelingen** vaststellen, waaronder bijvoorbeeld een wetenschappelijk onderbouwde methode voor monitoring van bestuurders en hun populaties, voor de monitoring van indicatoren van

²⁰⁴ [What happened at COP16? Read the list of results](#)

²⁰⁵ *Protect, restore and promote sustainable use of terrestrial ecosystems, sustainably manage forests, combat desertification, and halt and reverse land degradation and halt biodiversity loss.*

²⁰⁶ [What is 'nature positive' and why is it the key to our future? | World Economic Forum](#)

²⁰⁷ EUROPEES MILIEUAGENTSCHAP (2020)

²⁰⁸ EUROPESE COMMISSIE (2024), p. 22

landbouw- en bosecosystemen evenals richtinggevende kaders voor het bepalen van 'bevredigende niveaus'.²⁰⁹

De inwerkingtreding van de in 2023 goedgekeurde [ontbossingswet is uitgesteld tot 30 december 2025](#). De [Verordening inzake koolstofverwijdering, -opslag en certificering](#) werd vastgesteld op 27 november 2024 en op 6 december 2024 gepubliceerd. Voor de verdere implementatie van deze Verordening zullen nog **op maat gemaakte EU-certificeringsmethoden** voor verschillende koolstofverwijderingsactiviteiten worden vastgesteld, in overleg met de Expertgroep voor Koolstofverwijdering, evenals technische regels voor verificatie en certificeringsschema's.

Verdere op te volgen Europese ontwikkelingen:

- [Europese Bodemonitoringwet](#) – Richtlijn in ontwikkeling, de triloggen zijn gestart op 22 oktober 2024;
- [Europees voorstel bosmonitoring](#) – Verordening in ontwikkeling;
- *Biodiversity credits* naar analogie met *carbon credits*;
- [Beschermingsstatus wolf: een herziening van de bijlagen van de Habitatrichtlijn kan aan de orde zijn](#) naar aanleiding van de beslissing in het kader van het Verdrag van Bern²¹⁰;
- Natuurdoelstellingen en klimaatverandering;
- RED indien gevolgen te verwachten zijn inzake bosbeleid (biomassa);
- [Europese zadenwet](#);
- verdere ontwikkelingen in het kader van de *pledge*;
- Het [Nature positive concept](#) lijkt ook op Europees niveau resonantie te genereren.

Vlaamse en Belgische ontwikkelingen

Ook in Vlaanderen blijven heel wat soortengroepen en hun leefgebieden onder druk staan. Hoewel de toestand van 20 van de 44 onderzochte Europees beschermde **habitattypen** in de periode 2007-2018 is verbeterd, blijken in Vlaanderen volgens de door Europa gehanteerde methodiek slechts 3 van de 44 onderzochte habitattypen (in 2018) in lokale gunstige toestand te zijn.²¹¹ Sinds 2007 is de toestand van 15 van de 69 **soorten** die beschermd zijn door de Habitatrichtlijn verbeterd. 18 van deze 69 soorten bevinden zich volgens de laatste zesjaarlijkse rapportering (gepubliceerd in 2019) in een gunstige staat van instandhouding. Tussen 2007 en 2023 is de index van vogels van het landbouwgebied en van bosvogels gedaald. In Vlaanderen is de voorbije eeuw 6,6% van de soorten op gevalideerde Rode Lijsten verdwenen. De populaties van 28,8% van de soorten zijn (ernstig) bedreigd of zijn kwetsbaar.²¹² Het tegen de zomer van 2026 op te maken herstelplan in het kader van de Natuurherstelwet zal onder andere voor de hierboven opgesomde soorten en habitats voor verbetering moeten zorgen.

De Natuurherstelwet bepaalt ook **doelstellingen voor natuur buiten beschermde gebieden**, met name voor stedelijke ecosystemen, landbouwsystemen en bosbouwecosystemen. Ook in de beleidsnota worden hiertoe initiatieven opgenomen zoals de verdere ontwikkeling van natuurweefselplanning, het uittesten van nieuwe concepten met het oog op gepaste

²⁰⁹ VERORDENING (EU) 2024/1991 van het Europees Parlement en de Raad van 24 juni 2024 inzake natuurherstel en tot wijziging van Verordening (EU) 2022/869..

²¹⁰ BESLUIT (EU) 2024/2669 VAN DE RAAD van 26 september 2024 betreffende een namens de Europese Unie in te dienen voorstel tot wijziging van de aanhangsels II en III bij het Verdrag inzake het behoud van wilde dieren en planten en hun natuurlijk leefmilieu in Europa en betreffende het namens de Unie in te nemen standpunt, op de 44e vergadering van de Permanente Commissie van dat verdrag

²¹¹ Beleidsnota Omgeving , p. 18.

²¹² Beleidsnota Omgeving , p. 18.

beleidsinstrumenten voor herstel van landbouwecosystemen, uitrol van het Vlaamse houtkantenplan²¹³ en blijvende inspanningen in het kader van bosuitbreiding²¹⁴.

Verder treedt ook de impact van **klimaatverandering op biodiversiteit** meer op de voorgrond. Gezien de lange ontwikkelingstijd voor bossen is dit voor deze ecosystemen sneller aan de orde. De beleidsnota voorziet daarom in onderzoek naar klimaatadaptief bosbeheer en naar geschikte herkomsten van bomen om bossen weerbaar te maken tegen ziektes, droogte en natuurbrand²¹⁵.

Naast het gebiedsgerichte beleid komt ook het **soortenbeleid** meer op de voorgrond. Daarbij is er aandacht voor zowel soortenbescherming als voor -beheer. Een en ander blijkt uit de beleidsnota Omgeving waarin een evaluatie van op soorten gerichte instrumenten zijn opgenomen, zoals soortenbeschermingsprogramma's, beheerregelingen, de soortentoets, adaptief beheer, ... en dit met het oog op een optimalisatie van het soortenbeleid.²¹⁶ Eveneens worden wijzigingen aan de soortenschaderegeling en jachtregelgeving aangekondigd. In dit verband valt ook op te merken dat de Minaraad in 2020 al aanbevelingen deed voor optimalisatie van het soortenbeleid in het kader van een advies over Rode Lijsten.²¹⁷ **De problematiek van bestuivers** vormt een specifiek onderdeel van het soortenbeleid en krijgen ook steeds meer aandacht²¹⁸.

Verder zorgt de hoge **ruimtelijke versnippering** er ook voor dat de meeste natuurkernen klein en relatief geïsoleerd in het landschap liggen. Uitwisseling tussen individuen van populaties van kwetsbare soorten zijn daardoor moeilijk.²¹⁹ De aangekondigde Vlaamse Finse piste die alle Vlaamse provincies verbindt²²⁰, biedt daarbij alvast een opportuniteit.

Landgebruik en de daaraan gekoppelde broeikasgasemissie/-verwijdering door bodems en biomassa zijn opgenomen in het Vlaams Energie- en Klimaatplan. Het belang van bodems (en biomassa) als natuurlijke bron van koolstofopslag stijgt.²²¹ In 2025 zou in dit kader **een LULUCF-actieplan** worden uitgebracht.²²² Hierbij aansluitend wordt in de beleidsnota ook het concept van 'biodiversity credits' bekeken, onder andere met het oog op het genereren van meer middelen voor het natuurbeleid.²²³

7.2. Verwachte adviesvragen inzake 'biodiversiteit & ecosystemen'

- **Adviesvraag natuurherstelplan i.f.v. Natuurherstelwet (2026).** In de zomer van 2026 moet een nationaal herstelplan aan de Europese Commissie worden overgemaakt.²²⁴ Mogelijk wordt hier in de loop van 2026 nog een adviesvraag gesteld. Deze adviesvraag krijgt prioriteit. Indien er geen adviesvraag gesteld wordt, volgt er alleszins wel een openbaar onderzoek in het kader van de plan-MER: te bekijken valt of er hierop wordt ingespeeld.
- **Advies over het IHD-beleid, naar aanleiding van zesjaarlijkse rapportage (2025).** De verslagen die op grond van artikel 12 van de Vogelrichtlijn of op grond van artikel 17 van de Habitatrichtlijn aan de Europese Commissie moeten worden bezorgd, worden na vaststelling

²¹³ VLAAMSE LANDMAATSCHAPPIJ (2022)

²¹⁴ Beleidsnota Omgeving, p. 27.

²¹⁵ Beleidsnota Omgeving, p. 61.

²¹⁶ Beleidsnota Omgeving, p. 57, 89.

²¹⁷ MIINARAAD (2020).

²¹⁸ Europees initiatief bestuivers, Belgische Rode Lijst bestuivers, actieplan bestuivers, onderdeel in de natuurherstelwet, ...

²¹⁹ Beleidsnota Omgeving, p. 18.

²²⁰ Vlaams Regeerakkoord p 176.

²²¹ Zie onder ander de recente aanpassing van de Europese LULUCF-Verordening en beleidsnota Omgeving, p. 48, 53, 60 en 61.

²²² Beleidsnota Omgeving, p. 60.

²²³ Beleidsnota Omgeving, p. 60.

²²⁴ VERORDENING (EU) 2024/1991 van het Europees Parlement en de Raad van 24 juni 2024 inzake natuurherstel en tot wijziging van Verordening (EU) 2022/869, artikel 16.

door de minister voorgelegd aan de Milieu- en Natuurraad van Vlaanderen, die advies geeft over het instandhoudingsbeleid.²²⁵ Deze rapportage moet omstreeks juli 2025 aan de Europese Commissie worden aangeleverd. Deze adviesvraag krijgt prioriteit.

- **Adviesvraag wijziging regelgeving jacht (decreet en uitvoeringsbesluiten) (2025).** In de regelgevingsagenda 2025: *“Wijziging van de jachtwetgeving met het oog op een efficiënter en duurzaam wildbeheer, meer adaptief beheer en een doeltreffende aanpak van overlastproblematieken”*.²²⁶ Er worden ook wijzigingen met betrekking tot handhaving voorzien²²⁷. Deze adviesvraag krijgt prioriteit.
- **Adviesvraag over herziening veldwetboek in functie van bebossing (2025).** In de regelgevingsagenda 2025: *“Aanpassing van het veldwetboek waarbij de vergunningsplicht voor bebossing in agrarisch gebied vervalt voor gronden die verworven werden nadat er geen landbouwer ingegaan is op een aankoopvoorstel”*.²²⁸
- **Wijziging van aankoopbeleid in functie van natuur en bos (2025).** In de regelgevingsagenda 2025: *“Uitwerken van een voorkooprecht in VEN en groene bestemmingen voor ANB of verenigingen die een natuurbeheerplan willen realiseren”*.²²⁹
- **Adviesvraag besluit subsidiëring natuurbeheer - wijzigingen in verband met aankoopbeleid (2025).** In de regelgevingsagenda 2025: *“Uitwerken van een regeling om met overheidsmiddelen uitsluitend voor wat betreft natuur- en bosrealisatie, aankopen in het agrarisch gebied te beperken tot percelen die gelegen zijn buiten (al dan niet in ruimtelijke uitvoeringsplannen) herbevestigd agrarisch gebied (HAG) behoudens gronden gelegen in speciale beschermingszones (SBZ) en VEN”*.²³⁰
- **Adviesvraag regeling soortenschade (decreet en geïntegreerd verslag) (2025).** In de regelgevingsagenda 2025: *“Decretaal verankeren van verantwoordelijkheden en instrumenten inzake voorkomen en beheren wildschade veroorzaakt door bepaalde beschermde soorten”*.²³¹ Hierbij is ook een adviesvraag over het geïntegreerd verslag soortenschade aan de orde^{232,233}.
- **Adviesvraag actualisatie Benelux-protocol jacht (2025).** In het kader van overlastproblematieken (onder andere door everzwijnen en invasieve exoten) wordt voorzien in een evaluatie en een actualisatie van het regelgevende kader (soortenschaderegeling, Benelux-Overeenkomst...).²³⁴ Is mogelijk vereist om vorig punt door te voeren.
- **Adviesvraag actieplan LULUCF (2025/2026).** Het actieplan zal in 2025 worden vastgesteld. Waarschijnlijk volgt daaruit een adviesvraag.
- **Adviesvraag aanpassing besluit inzake Kleine Landschapselementen²³⁵ en bermbesluit (tijdspad onbekend).** De regelgeving rond kleine landschapselementen en bermen wordt herzien met onder andere oog voor biodiversiteit en er wordt ingezet op afstemming tussen de regelgeving van entiteiten binnen en buiten het beleidsdomein.²³⁶

²²⁵ Het besluit van de Vlaamse Regering van 3 april 2009 betreffende de aanwijzing van speciale beschermingszones en de vaststelling van instandhoudingsdoelstellingen, art. 12, §2,

²²⁶ BBT Omgeving (2024), p. 2

²²⁷ Beleidsnota Omgeving, p. 58.

²²⁸ BBT Omgeving (2024), p. 1.

²²⁹ BBT Omgeving (2024), p. 1.

²³⁰ BBT Omgeving (2024), p. 1.

²³¹ BBT Omgeving (2024), p. 2.

²³² Besluit van de Vlaamse Regering van 3 juli 2009 betreffende de vergoeding van wildschade of schade door beschermde soorten, artikel 16.

²³³ Beleidsnota Omgeving, p. 58.

²³⁴ Beleidsnota Omgeving, p. 58.

²³⁵ Besluit van de Vlaamse Regering van 23 juli 1998 tot vaststelling van nadere regels ter uitvoering van het decreet van 21 oktober 1997 betreffende het natuurbehoud en het natuurlijk milieu

²³⁶ Beleidsnota Omgeving, p. 59.

- **Adviesvraag over wijziging decreet en/of besluit inzake bescherming waardevolle bossen (tijdspad onbekend).** Ontwikkeling van een beleid om bestaande bossen met een hoge ecologische en cultuurhistorische waarde te beschermen tegen ontbossing. Daarbij wordt ook onderzocht op welke wijze de impact van koolstofvoorraden en de opslagcapaciteit kan ingebracht worden in het bepalen van de boscompensatiefactor.²³⁷

7.3. Te ondernemen eigen initiatieven

- 38) **Besloten hoorzitting natuurherstelwet en soorten (2025).** Proactief te verkennen aspecten van Europees te beschermen soorten en bestuivers, inclusief het aspect van verbindingen, in kader van natuurherstel in aanloop naar een volgende adviesvraag over de implementatie van de natuurherstelwet.
- 39) **Studie inzake Biodiversity credits (2025).** *“Aansluitend verkennen we internationale concepten zoals ‘biodiversity credits’, ‘biodiversity net gain’ en ‘habitatbanking’ met het oog op het bijstellen van bestaande of de ontwikkeling van nieuwe beleidsinstrumenten om de samenwerking met de private sector te versterken en ook meer middelen te genereren voor het natuurbeleid”.*²³⁸ Een en ander houdt ook verband met een ruimere problematiek, met name de organisatie van natuurvermarkting. In dit kader dient ook de mogelijkheid van dit concept voor financiering van natuurherstel te worden bekeken.
- 40) **Event inzake verdienmodellen (2025)** Doel is om na te gaan of alternatieve verdienmodellen en een instrumentarium met het oog op natuurontwikkeling en -beheer mogelijk/nodig zijn voor actoren voor wie natuurontwikkeling en -beheer geen kerntaak is, zoals landbouwers, private actoren en bedrijven.
- 41) **Studiedag in samenwerking met ANB: klimaat en boomsoorten/natuurbeleid (2025).** Als vervolg op het eerste initiatief in 2024 en in samenwerking met ANB. Zie ook beleidsnota: *“Via klimaatadaptief bosbeheer en onderzoek naar geschikte herkomsten van bomen maken we onze bossen weerbaar tegen ziektes, droogte en natuurbrand”.*²³⁹ Dit event zou focussen op de notie ‘inheems’.
- 42) **Studie insecten (2026).** Dit kadert in de implementatie van de natuurherstelwet en gaat ruimer dan enkel bestuivers, bijvoorbeeld ook als biomassabasis voor de voedselpiramide en de in de bodem levende dieren. Zie ook beleidsnota: *“We doen voorstellen om insectenpopulaties te behouden, de ecosystemen waarin ze gedijen te herstellen en de ecosysteemdiensten die ze leveren veilig te stellen”*²⁴⁰.
- 43) **Studie inzake houtvoorraden (2026).** Dit past in de verplichtingen uit de LULUCF-Verordening. Artikel 9, van de [LULUCF-Verordening](#) vereist dat de lidstaat een boekhouding bijhoudt voor geoogste houtproducten. De eerste stappen hiertoe werden reeds gezet in een rapport uit 2023²⁴¹. Mogelijk kan gestart worden met een toelichting over dit rapport met aansluitend een verkennende sessie over de mogelijke verdere te ondernemen stappen in dit verband.
- 44) **Studie over de rol van privaat bosbeheer (2026).** In het kader van een lange termijnvisie voor het Vlaamse bosbeleid en het vermijden van verdere versnippering van het beheer. Met aandacht voor de diversiteit van private eigenaars en de verdeling van het beheer over publieke en private eigenaars, alsook voor de diverse functies van een bos.

²³⁷ Beleidsnota Omgeving, p. 53.

²³⁸ Beleidsnota Omgeving, p. 60.

²³⁹ Beleidsnota Omgeving, p. 61.

²⁴⁰ Beleidsnota Omgeving, p. 60.

²⁴¹ CE CENTER (2023)

Lijst met afkortingen

- ANB: Agentschap voor Natuur en Bos
- CCS/U: Carbon Capture and/or Storage and/or Usage
- COP: Conference of Parties
- DABM: Decreet houdende Algemene Bepalingen voor het Milieubeleid
- EBO: Energiebeleidsovereenkomst
- EC: Europese Commissie
- EPB: Energie-Prestatie en Binnenklimaat
- EPC: Energie-Prestatie-Certificaat
- ETS: Emissions Trading System
- EU: Europese Unie
- FRDO: Federale Raad voor Duurzame Ontwikkeling
- G7: Group of Seven
- IBA: individuele behandelingsinstallatie voor afvalwater
- IPBES: Intergovernmental Science-Policy Platform on Biodiversity and Ecosystem Services
- ICAO: International Civil Aviation Organization
- IMO: International Maritime Organization
- IRP: International Resource Panel
- KVH: Kaderdecreet Vlaamse Handhaving
- kW: kilo-Watt
- KWZI: kleinschalige waterzuiveringsinstallatie
- LEZ: Lage Emissie-Zone
- LULUCF: Land Use, Land Use Change and Forestry
- MAP: Mest-Actie-Plan
- MER: milieueffectrapport
- MINARAAD: Milieu- en Natuurraad van Vlaanderen
- NEC: National Emission Ceiling(s)
- OVAM: Openbare Vlaamse Afvalstoffenmaatschappij
- PAS: Programmatische Aanpak Stikstofdepositie
- POP's: Persistent Organic Pollutants
- REG: Rationeel energiegebruik
- SALV: Strategische Adviesraad voor Landbouw en Visserij
- SARO: Vlaamse Strategische Adviesraad voor Ruimtelijke ordening en Onroerend erfgoed
- SERV: Sociaal-Economische Raad van Vlaanderen
- SDG's: Sustainable Development Goals
- UNEP: United Nations Environment Programme
- VEKP: Vlaams Energie- en Klimaatplan
- VITO: Vlaams Instituut voor Technologisch Onderzoek
- VLAREM: Besluit Vlaamse regering algemene en sectorale bepalingen inzake milieuhygiëne

- VLAREMA: Vlaams reglement duurzaam beheer van materiaalkringlopen en afvalstoffen
- VMM: Vlaamse Milieu-Maatschappij
- VREG: Vlaamse Regulator van de Elektriciteits- en Gasmarkt
- VS: Verenigde Staten van Amerika
- WRI: World Resources Forum
- WHO: World Health Organization
- WMO: World Meteorological Organization

Bibliografie

Beleidsnota Economie, Wetenschap, Innovatie en Industrie: DIEPENDAELE (2024), [Beleidsnota 2024-2029. Economie, wetenschap, innovatie en industrie](#), Brussel, november 2024

Beleidsnota Energie en Klimaat: DEPRAETERE (2024), [Beleidsnota 2024-2029. Energie en klimaat](#), Brussel, november 2024

Beleidsnota Financiën en Begroting: WEYTS (2024), [Beleidsnota 2024-2029. Financiën en begroting](#), Brussel, november 2024

Beleidsnota Justitie: DEMIR (2024), [Beleidsnota 2024-2029. Justitie, handhaving en bestuursrechtspraak](#), Brussel, november 2024

Beleidsnota Omgeving: BROUNS (2024), [Beleidsnota 2024-2029 Omgeving](#), Brussel, november 2024

Beleidsnota Ondersteuning Vlaamse Regering, Rampenschade, Buitenlands Beleid, Ontwikkelingssamenwerking en Internationaal Ondernemen: DIEPENDAELE (2024), [Beleidsnota 2002-2029 Ondersteuning Vlaamse Regering, Rampenschade, Buitenlands Beleid, Ontwikkelingssamenwerking en Internationaal Ondernemen](#), Brussel, november 2024

Beleidsnota Openbare Werken: DE RIDDER (2024), [Beleidsnota 2024-2029. Mobiliteit en openbare werken](#), Brussel, november 2024

Beleidsnota Land- en Tuinbouw: BROUNS (2024), [Beleidsnota land- en tuinbouw](#), Brussel, november 2024

Beleidsnota Wonen: DEPRAETERE (2024), [Beleidsnota 2024-2029 Wonen](#), Brussel, november 2024

Beleids- en begrotingstoelichting (BBT) bij de begrotingsopmaak 2025: Omgeving, regelgevingsagenda 2025, VR 20241511 MED.0374/4, Brussel, november 2024

CE CENTER (2023), *Methodology for systematic data collection of wood flows in Flanders*, December 2023

CEPS (2024), *How to achieve better EU laws*, Brussel, oktober 2024

DRAGHI, M. (2024), *The future of European competitiveness*, september 2024

EDGAR (2024), [GHG emissions of all world countries](#)

EUROPEES PARLEMENT EN RAAD (2018), [Verordening inzake de governance van de energie-unie en van de klimaatactie \(Governance-verordening\)](#)

EUROPEES PARLEMENT EN RAAD (2021), [Europese klimaatwet](#)

EUROPEES PARLEMENT (2024)a, [Questionnaires to the Commissioners-designate Jessika Roswall](#)

EUROPEES PARLEMENT (2024)b, [Questionnaire to the commissioner-designate Wopke Hoekstra](#)

EUROPESE COMMISSIE (2024), [2040 climate target](#)

EUROPESE COMMISSIE (2024), *Verslag COM(2024) 123 final van de commissie aan het Europees Parlement, de Raad, het Europees Economisch en Sociaal Comité en het Comité van de Regio's over de tussentijdse evaluatie van het achtste milieuoactieprogramma*, Brussel, 13 maart 2024

EUROPESE COMMISSIE (2024), [Politieke beleidslijnen voor de volgende Europese Commissie 2019-2024](#), Straatsburg, 18 Juli 2024

EUROPESE COMMISSIE (2024)a, *Opdrachtbrief van Ursula von der Leyen aan Jessika Roswall*, Brussel, 1 december 2024

EUROPESE COMMISSIE (2024)b, *Opdrachtbrief van Ursula von der Leyen aan Wopke Hoekstra*, Brussel, 1 december 2024

EUROPESE COMMISSIE (2024)c, [Towards a new Commission \(2024-2029\)](#)

EUROPESE COMMISSIE (2024), [Commissioners-designate \(2024-2029\)](#)

EUROPEAN ENVIRONMENTAL AGENCY (2023), [Harm to human health from air pollution in Europe: burden of disease 2023](#), Briefing no. 23/2023

EUROPEAN ENVIRONMENTAL AGENCY (2024), [European Climate Risk Assessment](#), EEA Report 01/2024

GLOBAL CARBON PROJECT (2022), [Global Carbon Atlas](#)

GLOBAL COMMISSION ON THE ECONOMICS OF WATER (2024), [The Economics of Water: Valuing the Hydrological Cycle as a Global Common Good](#), 17 oktober 2024

HEALTH EFFECTS INSTITUTE. (2024). *State of Global Air 2024: A Special Report on Global Exposure to Air Pollution and Its Health Impacts, with a Focus on Children's Health*. Boston, MA: Health Effects Institute.

INTERNATIONAL CIVIL AVIATION ORGANIZATION (2022), [ICAO Environmental Report 2022](#), Montréal, Canada: ICAO

INTERNATIONAL MARITIME ORGANIZATION (2023), [IMO Strategy on Reduction of GHG Emissions from Ships, MEPC 80/WP.12 Annex 1](#)

IPBES (2019), *Global assessment report on biodiversity and ecosystem services of the Intergovernmental Science-Policy Platform on Biodiversity and Ecosystem Services*, Bonn, Germany

LETTA, E. (2024), *Much more than a market*, april 2024

MINARAAD (2020), [Advies 2020/003 over vier rode lijsten in uitvoering van het Soortenbesluit](#), Brussel, 11 maart 2020.

MINARAAD (2024)a, [Briefadvies 2024/011 op eigen initiatief omtrent Vlaamse BBT-studies](#), Brussel, 25 april 2024

MINARAAD (2024)b, [Advies 2024/016 over de hervorming van het beheer van de onbevaarbare waterlopen](#), Brussel, 15 juli 2024

MINARAAD (2024)c, [Briefing nota 2024/007 over de Europese Richtlijn Stedelijk Afvalwater](#), Brussel, 12 december 2024

MINARAAD (2025). *Briefingnota Herziening Richtlijn Industriële Emissies*, in opmaak.

MINARAAD, SERV en SALV (2023), [Advies 2023/021 over het Blue Deal decreet](#), Brussel, 29 juni 2023

RAAD VAN EUROPA (2022), *Aanbeveling CM/Rec(2022)20 van het Comité van Ministers van de Raad van Europa*, 27 september 2022

UNECE (2025), *2025 Reporting Cycle*

UN (1992), [United Nations Framework Convention on Climate Change](#)

UN (2012), [10 Year Framework Plan for Sustainable Consumption and Production](#) (10YFP)

UN (2015)a, [2030 Agenda voor Duurzame Ontwikkeling](#), met de daarbij horende duurzame ontwikkelingsdoelstellingen (Sustainable Development Goals (SDGs))

UN (2015)b, [Akkoord van Parijs](#), 12 december 2015

UN MENSENRECHTENRAAD (2021), *Resolution 48/13 The human right to a clean, healthy and sustainable environment*, 8 oktober 2021

UN (2022), *Resolution 76/300 The human right to a clean, healthy and sustainable environment*, 26 juli 2022

UN (2024)a, [Global Resources Outlook 2024: Bend the Trend – Pathways to a liveable planet as resource use spikes](#), Nairobi

UN (2024)b, [What is Climate Change?](#)

UN (n.d.) [Intergovernmental Negotiating Committee on Plastic Pollution](#)

UNEP (2021), *Medium-Term Strategy 2022-2025. The United Nations Environment Programme strategy for tackling climate change, biodiversity and nature loss, and pollution and waste from 2022-2025*

UNEP (2023)a, *Environmental Rule of Law: Tracking Progress and Charting Future Directions*, Nairobi

UNEP (2023)b, *Global Climate Litigation Report: 2023 Status Review*, Nairobi

UNEP (2024), [Emissions Gap Report 2024](#)

VANDEVYVERE (2024), [Doelmatig naar klimaatneutraal – Reflectienota in opdracht van de Minaraad](#), ENERGYVILLE, Genk, 2024

VERHAEGHE, O., *Vergunningsaanvragen industrie op dieptepunt*, De Tijd, 28 december 2024

VITO (2020) [Evaluation of the socio-economic impact of climate change in Belgium](#), Mol, juli 2020

VLAAMSE LANDMAATSCHAPPIJ (2022), *Houtkantenplan. Het netwerk van houtkanten versterken voor een klimaatbestendig en biodivers platteland*, Brussel, oktober 2022

VLAAMSE OVERHEID (2023) [Conceptnota visie zeer zorgwekkende stoffen](#), Brussel, 27 juni 2023

VLAAMSE REGERING (2024), [Vlaams Regeerakkoord 2024-2029](#), Brussel, september 2024

VLAAMSE REGERING (2024), *Vlaams Actieplan Duurzaam Pesticidengebruik tot 2027*, Brussel, 6 december 2024

WORLD HEALTH ORGANIZATION (2021), [WHO Global Air Quality Guidelines 2021](#)

WORLD METEOROLOGICAL ORGANIZATION (2024), [State of the Global Climate 2023](#)